

RETRAGEREA MULTILATERALISMULUI COMERCIAL ȘI OFENSIVA PROTECȚIONISMULUI

THE RETREAT OF TRADE MULTILATERALISM AND THE ASSAULT OF PROTECTIONISM

Agnes Ghibuțiu*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Articolul analizează principalele evoluții care au marcat sistemul comercial global în perioada mai recentă în scopul de a reliefa relevanța și consecințele acestora din perspectiva cooperării multilaterale în domeniul comerțului. Analizele efectuate în cadrul celor șase secțiuni ale lucrării urmăresc să evalueze: (i) importanța ultimei conferințe ministeriale a OMC pentru multilateralismul comercial; (ii) procesul de intensificare a agendei comerciale bilaterale și regionale ca răspuns la semnele vizibile de repliere a multilateralismului comercial; (iii) dinamica și configurația protecționismului post-criză; și (iv) relevanța escaladării recente a protecționismului SUA pentru sistemul comercial global și ordinea internațională. Potrivit rezultatelor cercetării, cooperarea comercială multilaterală s-a înscris pe traiectoria unei retrageri evidente, în timp ce protecționismul comercial se află într-o ofensivă vădită, susținută în mare măsură de politica comercială protecționistă promovată de administrația SUA.

Cuvinte-cheie: politici comerciale, multilateralism, protecționism, Organizația Mondială a Comerțului (OMC), SUA, UE

Clasificare JEL: F02, F13, O51, O52

Abstract

This article takes stock of the main developments that have marked the global trading system in the more recent period in order to shed light on their relevance and consequences from the perspective of multilateral cooperation in the field of trade. The analyses carried out within the six sections of the paper aim to assess: (i) the significance of the last WTO Ministerial Conference for trade multilateralism; (ii) the rise in the bilateral and regional trade agenda in response to the visible signs of withdrawing trade multilateralism; (iii) the dynamics and patterns of post-crisis protectionism; and (iv) the relevance of the recent escalation of US protectionism for the global trading system and the international order. According to our findings, multilateral trade cooperation is on the path of a marked retreat, while trade protectionism is on an obvious offensive, largely supported by the protectionist policy stance promoted by the US administration.

Key words: trade policy, multilateralism, protectionism, World Trade Organisation (WTO), USA, EU

JEL Classification: F02, F13, O51, O52

* Autor de contact: dr. Agnes Ghibuțiu, e-mail: agnes.ghibutiu@gmail.com.

1. Introducere

Există un larg consens al observatorilor realităților internaționale atunci când apreciază că ordinea mondială existentă, bazată pe anumite reguli și principii – precum cele ale democrației, drepturilor individuale, piețelor deschise și ale soluționării pașnice a litigiilor –, este grav perturbată, că asistăm la o înrăutățire îngrijorătoare a situației geopolitice și că lumea a intrat într-o perioadă de mare incertitudine și instabilitate. În acest context global grav deteriorat, au reapărut fracturi geostrategice pe mai multe fronturi, cu ample consecințe politice, economice și sociale, care își pun amprenta puternic asupra colaborării în plan multilateral a națiunilor lumii, inclusiv în sfera comerțului internațional.

Nu întâmplător, deteriorarea situației geopolitice și riscurile asociate mediului internațional tot mai instabil au figurat în prim-planul agendelor de lucru ale reuniunilor internaționale recente, precum cea de-a 11-a Conferință ministerială a Organizației Mondiale a comerțului (OMC) din 10-13 decembrie 2017, de la Buenos Aires (Argentina), reuniunea anuală a Forumului Economic Mondial (World Economic Forum – WEF) din 23-26 ianuarie 2018 de la Davos și summitul liderilor Grupului țărilor puternic industrializate (G7), din 8-9 iunie 2018 din Quebec (Canada).

Dacă până nu de mult comunitatea internațională a fost preocupată cu precădere de întârzierea procesului de redresare a creșterii economice la nivel global și de relansarea fluxurilor comerciale internaționale, acum că economia mondială s-a consolidat, iar pe fondul accelerării creșterii economice globale comerțul internațional s-a relansat, în prim-planul îngrijorărilor s-au mutat tendințele de amplificare a protecționismului comercial și escaladarea fără precedent a tensiunilor în relațiile comerciale internaționale. La ora actuală există un larg consens în rândul organizațiilor economice internaționale și al analiștilor de pretutindeni că presiunile protecționiste constituie cel mai mare risc la adresa expansiunii în continuare a fluxurilor comerciale internaționale și a menținerii creșterii economice susținute la nivel global.

De fapt, de peste un deceniu, multilateralismul comercial se confruntă cu o gravă criză, determinată în special de neputința membrilor OMC de a asigura avansul negocierilor comerciale multilaterale din cadrul Rundei Doha (declanșate în 2001) în scopul liberalizării în continuare a comerțului internațional și al adaptării regulilor comerciale multilaterale cerințelor comerțului secolului al XXI-lea. Frustrați de lipsa de progres al acestor negocieri, o bună parte a membrilor organizației – deopotrivă țări dezvoltate și în dezvoltare – s-au reorientat către inițiativele de liberalizare a comerțului în condiții preferențiale, situate în afara OMC, care nu au fost însă în măsură să impulsioneze comerțul și nici să oprească tendințele de amplificare a protecționismului comercial la nivel global.

În anii recentți, în contextul urmărilor negative ale crizei financiare globale, multilateralismul comercial a fost ținta unui nou șir de provocări, fiind pusă la grea încercare OMC, ca instituția care întruchipează principiile multilateralismului și care oferă o platformă pentru cooperarea națiunilor lumii în domeniul comerțului. Creșterea economică lentă și

slăbirea dinamicii schimburilor comerciale internaționale în anii de post-criză, schimbările tot mai pregnante în echilibrul puterii economice și politice globale, ca și distribuția inechitabilă a câștigurilor rezultate din comerțul internațional au pus tot mai mult sub semnul întrebării beneficiile globalizării și ordinea comercială internațională bazată pe reguli. În paralel cu escaladarea presiunilor protecționiste la scară globală, comerțul a devenit ținta unor critici vehemente în numeroase zone ale lumii, fiind ținut responsabil pentru eșecurile în termeni politici, pentru lipsa succeselor în materie de cooperare internațională și pentru efectele adverse ale progresului tehnologic asupra locurilor de muncă și veniturilor.

Și, fără îndoială, multilateralismul comercial a suferit o nouă lovitură odată cu schimbarea administrației Statelor Unite, care a introdus noi incertitudini legate de viitorul politicii comerciale americane și, implicit, al politicii comerciale globale. Noua abordare strategică pe care se fundamentează politica comercială a administrației Trump constituie o îndepărtare de la principiile enunțate de strategiile de securitate națională precedente ale SUA și reflectă o mutație fundamentală dinspre o viziune a ordinii internaționale liberale înspre o abordare introvertită și protecționistă și, implicit, înspre o viziune asupra relațiilor comerciale dintre națiuni ca joc cu sumă zero. SUA au oscilat întotdeauna între multilateralism și unilateralism, dar punând America pe primul loc în cadrul politicii sale externe¹, președintele Donald Trump conduce o campanie lentă și constantă împotriva regulilor, instituțiilor și alianțelor care au fost înființate în perioada postbelică și care au susținut lumea occidentală. Mai mult decât atât, se manifestă tot mai multe temeri că Statele Unite ar putea să abandoneze leadershipul postbelic în ceea ce privește promovarea comerțului deschis și a sistemului comercial bazat pe reguli, luând în considerare chiar o posibilă retragere din OMC (Ghibuțiu, 2018).

Având ca punct de plecare considerațiile de mai sus, articolul de față își propune să analizeze principalele tendințe manifestate în sistemul comercial internațional în perioada mai recentă. Desfășurată pe mai multe planuri și în cadrul mai multor secțiuni, analiza urmărește următoarele obiective: (i) să reliefeze semnificația ultimei Conferințe ministeriale a OMC din decembrie 2017, din perspectiva multilateralismului comercial (Secțiunea 2); (ii) să pună în evidență eferescența agendei bilaterale și regionale a membrilor OMC, ca reacție de răspuns la semnalele tot mai evidente ale retragerii multilateralismului comercial (Secțiunea 3); (iii) să examineze dinamica și configurația fenomenului protecționist din perioada de post-criză, ca și a litigiilor comerciale internaționale din cadrul OMC (Secțiunea 4); și (iv) să pună în lumină protecționismul agresiv promovat de administrația Statelor Unite, precum și relevanța acestuia

¹ După cum rezultă din prima *Strategie de securitate națională a administrației Trump* (cea de-a șaptesprezecea la nivel național), dată publicității în decembrie 2017, deviza de campanie „America pe primul loc” a fost consacrată drept principiul călăuzitor al politicii externe a Statelor Unite promovate de actuala administrație (The White House, 2017). Precizăm că elaborarea strategiilor de securitate națională este cerută de Congres din 1986, anul semnării de către președintele Ronald Reagan a Legii Goldwater-Nichols. Documentul oferă o evaluare de către președintele american și administrația sa a intereselor, provocărilor și oportunităților fundamentale ale Americii și (într-o măsură mai mică) a mijloacelor prin care administrația intenționează să-și atingă viziunea de politică externă (Ghibuțiu, 2018).

din perspectiva sistemului comercial internațional și a ordinii globale (Secțiunea 5). Secțiunea 6 formulează concluziile care se desprind din analiză.

2. Un nou eșec al multilateralismului: ultima Conferință ministerială a OMC

În contextul incertitudinilor multiple din economia mondială și al contestării tot mai vehemente în întreaga lume a beneficiilor comerțului și ale globalizării în general, un rezultat pozitiv înregistrat la cea de-a 11-a Conferință ministerială a OMC din 10-13 decembrie 2017, de la Buenos Aires (Argentina), ar fi fost chemat să sporească relevanța și eficacitatea sistemului comercial multilateral. Aceasta cu atât mai mult cu cât succesele consemnate de precedentele două Conferințe ministeriale ale OMC – din 2013 de la Bali și din 2015 de la Nairobi² – au alimentat speranța că, în pofida diferențelor semnificative de opinii în rândul membrilor săi, OMC va fi capabilă să ofere rezultate negociate semnificative și cu prilejul reuniunii sale ministeriale din decembrie 2017, de la Buenos Aires.

Cea de-a 11-a Conferință ministerială a OMC a eșuat însă în a-și atinge obiectivele propuse și nu s-a soldat cu niciun rezultat substanțial negociat la nivel multilateral, fiind considerată drept o dezamăgire și „o oportunitate ratată” (European Commission, 2017a), care nu a reușit să adopte nici măcar o declarație ministerială finală. Numeroși factori au conlucrat în direcția obținerii rezultatelor dezamăgitoare în planul cooperării multilaterale a națiunilor cu prilejul ultimei conferințe ministeriale a OMC. În timp ce unii dintre acești factori țin de mediul internațional neprielnic și incert în care s-au desfășurat lucrările conferinței, alți factori sunt legați de vechile probleme de ordin sistemic cu care se confruntă OMC, asociate puternicelor divergențe de poziții dintre țările avansate și țările în dezvoltare, care, fiind de esență politică, se dovedesc a fi ireconciliabile.

Conferința ministerială a OMC de la Buenos Aires și-a propus ca *obiectiv* să facă progrese nu numai în negocierea unor *aspecte comerciale specifice* în legătură cu care s-a cristalizat un consens în rândul membrilor OMC în ultimii ani (inclusiv a unor aspecte pentru care au existat mandate convenite încă la reuniunea ministerială precedentă), ci și în convenirea *unei agende de lucru viitoare a OMC*, care să fie cuprinzătoare, ambițioasă și consecventă. Realizarea acestor obiective a fost însă obstructionată de lipsa consensului care persistă la nivelul *membrilor OMC în ceea ce privește mandatul organizației*. Cu toate acestea, cea de-a 11-a Conferință ministerială a OMC a adoptat câteva decizii ministeriale modice, următoarele două fiind mai importante (WTO, 2017a):

² Pachetele de măsuri adoptate la precedentele două conferințe ministeriale ale OMC au contribuit la consolidarea credibilității OMC ca for de negociere. Astfel, pachetul adoptat la Bali (2013) a inclus un nou acord multilateral privind *facilitarea comerțului*, iar la Nairobi (2015) membrii OMC au convenit să elimine *subvențiile la exportul de produse agricole*. Totodată, au încheiat negocierile vizând extinderea *Acordului privind tehnologia informației (ITA2)*, considerat cel mai important acord de reducere a taxelor vamale de la crearea OMC în 1995. Aceste măsuri au reprezentat importante reforme în domeniul comerțului, iar dincolo de semnificația lor economică, au demonstrat că membrii OMC pot colabora pentru a rezolva problemele complexe cu care se confruntă.

✓ încheierea unui *acord privind subvențiile în domeniul pescuitului* până la sfârșitul anului 2019, pentru a atinge Obiectivul 14.6 din Agenda dezvoltării durabile 2030 a Națiunilor Unite (care stabilește anul 2020 drept termenul-limită pentru eliminarea subvențiilor care contribuie la pescuitul ilegal, nedeclarat și nereglementat, și pentru interzicerea anumitor forme de subvenții care contribuie la supracapacitate și la pescuitul excesiv); și

✓ continuarea activității în cadrul *Programului de lucru vizând comerțul electronic*, inclusiv extinderea practicii curente de a nu impune taxe vamale asupra transmisiunilor electronice timp de încă doi ani.

Chiar dacă Conferința ministerială a OMC de la Buenos Aires nu a reușit să producă rezultate negociate substanțiale la nivel multilateral nici în domeniul problemelor comerciale restante (precum agricultura sau pescuitul) și nici în ceea ce privește noile subiecte comerciale, trebuie remarcate *câteva aspecte cu relevanță pentru cooperarea multilaterală în perspectivă*, și anume:

- numeroși membri ai OMC, incluzând UE, au reiterat *determinarea lor de a menține și întări sistemul comercial multilateral bazat pe reguli* și de a sprijini realizarea de progrese în problemele-cheie ale comerțului mondial;

- membrii OMC s-au angajat *să continue negocierile* privitoare la ansamblul problemelor aflate în dezbatere, incluzând negocierile vizând cei trei piloni ai agriculturii (sprijinul intern, accesul pe piață și concurența la export), accesul pe piața produselor neagricole, serviciile, dezvoltarea, regulile, comerțul și mediul.

- potrivit unei declarații comune, *Statele Unite, UE și Japonia* vor conlucra în plan trilateral – prin intermediul OMC și al altor organisme – pentru eliminarea „practicilor neloiale de distorsionare a piețelor și a practicilor protecționiste (precum cerințele privind conținutul local), promovate de unele țări terțe” (USTR, 2017a). Declarația se referă la capacitățile excedentare de producție existente în anumite sectoare, ca și la transferurile forțate de tehnologie și întreprinderile de stat, fiind, de fapt, o aluzie la China. Constituirea unei asemenea alianțe în interiorul OMC este o reacție de răspuns al celor trei mari puteri comerciale la riscul sistemic cu care se confruntă din cauza expansiunii economice a Chinei (Stratfor, 2017).

- deși nu s-a putut conveni o *agendă de lucru* a organizației nici la ultima reuniune ministerială a OMC, cu acest prilej s-au coagulat totuși câteva grupuri de membri ai OMC de mari dimensiuni (cu peste 70 de participanți), doritori să avanseze discuțiile din cadrul organizației în vederea lansării de negocieri viitoare în următoarele trei domenii: (1) *comerțul electronic*; (2) *facilitarea investițiilor*; și (3) *întreprinderile micro, mici și mijlocii* (WTO, 2017b). Este de presupus că discuțiile purtate în aceste trei domenii vor pune bazele unor *viitoare negocieri plurilaterale din cadrul OMC*, care se conturează drept calea de urmat pentru asigurarea progresului în domeniul negocierilor în perspectivă, în condițiile în care reuniunea de la Buenos Aires a confirmat opțiunea unei importante părți a membrilor OMC pentru această soluție.

Așadar, lucrările celei de-a 11-a Conferințe ministeriale a OMC au confirmat o dată în plus că **multilateralismul comercial traversează o perioadă foarte critică**, iar OMC, ca instituție care întruchipează multilateralismul și oferă o platformă pentru colaborarea națiunilor lumii în sfera comerțului, este confruntată cu multiple amenințări.

Provocările la adresa sistemului comercial multilateral sunt cu atât mai grave, cu cât membrii săi sunt polarizați în privința unor probleme-cheie, precum cea referitoare la mandatul organizației și, respectiv, agenda sa de lucru. În timp ce mulți membri ai OMC reafirmă Agenda de dezvoltare de la Doha, alții refuză să o reconfirme, argumentând că sunt necesare noi abordări pentru a obține rezultate palpabile în negocierile multilaterale. Mai multe țări consideră că lipsa de consens deschide, practic, calea pentru abandonarea principiului „acțiunii unice” (conform căruia, toate deciziile trebuie să fie luate în unanimitate și toate acordurile convenite trebuie să fie unanim acceptate) și pentru abordarea de noi subiecte. Pe de altă parte, unii dintre membrii OMC susțin că fără o decizie consensuală privind contrariul, Runda Doha rămâne în vigoare (UN/DESA, 2018). Și, nu în ultimul rând, printre membrii OMC există și voci care pledează pentru desfășurarea relațiilor comerciale în afara cadrului multilateral al OMC. Cel puțin aceasta a fost impresia pe care au lăsat-o SUA, prin poziția exprimată la Buenos Aires de reprezentantul comerțului SUA, Robert Lighthizer, dar și ulterior, prin acțiunile concrete întreprinse în cursul anului 2018 de administrația americană în materie de politici comerciale.

Fiind prima reuniune la nivel ministerial a OMC de la instalarea noii administrații americane, cea de-a 11-a Conferință ministerială a OMC a fost puternic marcată de lipsa de angajament față de organizație a celei mai puternice economii a lumii, ca și de criticile dure ale SUA la adresa organizației. Acestea i s-a reproșat, printre altele: (i) că este imposibilă negocierea de noi reguli comerciale atât timp cât multe dintre cele existente nu sunt respectate; (ii) că pierde din vedere obiectivul său principal, acela de negociere, concentrându-se mult prea mult asupra litigiilor comerciale; și (iii) că permite unor țări emergente bogate – făcând aluzie la China – să beneficieze în mod injust de avantaje în virtutea exceptării lor de la regulile generale, în baza statutului lor de țări în dezvoltare, care le asigură perioade mai lungi de implementare a acordurilor convenite și oportunități sporite de a-și stimula comerțul (USTR, 2017b). Mai mult, reprezentantul comerțului SUA, Robert Lighthizer, a blocat declarația ministerială finală a conferinței care făcea referire la *centralitatea* sistemului comercial global și la comerț ca motor al dezvoltării, părăsind chiar în prima zi reuniunea.

Retorica agresivă a Statelor Unite privind lipsa de reformă a OMC, combinată cu tendința acestora de a pierde cauzele introduse împotriva lor de către alte țări în contextul sistemului de soluționare a litigiilor din OMC au dat naștere unor temeri serioase că obiectivul urmărit de SUA ar fi, în ultimă instanță, retragerea din OMC și, implicit, distrugerea organizației. Dar, analiștii apreciază că o retragere efectivă a SUA din OMC este un demers extrem de complicat și greu de realizat în realitate: pe plan intern ar genera nenumărate provocări juridice, iar pe plan extern ar echivala cu o prejudiciere a exporturilor americane,

întrucât exporturile către țările cu care SUA nu au semnat acorduri de comerț liber ar fi supuse unor taxe vamale mult mai ridicate (Stratfor, 2017).

3. Efervescența agendei bilaterale și regionale

Pe măsură ce a devenit tot mai evident că negocierile comerciale multilaterale din cadrul OMC nu vor genera rezultatele scontate, și mai ales după blocarea, practic letală, a acestora în iulie 2008, numeroase țări dezvoltate, dar și țări emergente și în dezvoltare s-au reorientat către negocierea de acorduri comerciale preferențiale³, ca alternative de deschidere în continuare a piețelor și de convenire de noi reguli comerciale, reclamate de realitățile comerciale ale secolului al XXI-lea.

Cunoscute și ca acorduri de liber schimb, acordurile comerciale preferențiale nu intră în sfera de incidență a sistemului comercial multilateral guvernat de OMC, dar coexistă cu acesta, permițând membrilor OMC să-și asume angajamente de liberalizare fie mai adânci în raport cu mandatul curent al organizației, fie în domenii care sunt în afara mandatului acesteia, cum ar fi politica concurenței, investițiile, protecția drepturilor de proprietate intelectuală, protecția muncii și a mediului, comerțul electronic ș.a. Totodată, negocierea acestor acorduri este mai simplă și mai rapidă decât negocierea de acorduri în cadrul multilateral al OMC, care trebuie să întrunească consensul celor 164 membri.

Datele disponibile arată că activitatea membrilor OMC pe frontul convenirii de acorduri comerciale preferențiale a fost deosebit de dinamică în decursul ultimului deceniu, fiind încheiate, sau în curs de negociere, numeroase asemenea acorduri – bilaterale și regionale. Iar odată cu creșterea continuă și impresionantă a numărului acestor acorduri, s-au lărgit semnificativ deopotrivă conținutul și sfera lor de cuprindere

Faptul că agenda comercială regională continuă să fie foarte atractivă pentru membrii OMC și că numeroși membri sunt implicați în continuare în negocierea de noi acorduri comerciale preferențiale este reflectat de creșterea numărului notificărilor. Astfel, în perioada 15 octombrie 2016 - 15 octombrie 2017, membrii OMC au notificat un număr de 18 noi acorduri comerciale preferențiale, precum și trei aderări la acordurile existente, comparativ cu doar 9 acorduri notificate cu un an în urmă (WTO, 2017c).

Potrivit datelor OMC, la mijlocul lunii octombrie 2017 erau în vigoare 284 de acorduri comerciale preferențiale (notificate la OMC și anterior la GATT), dintre care 142 acopereau bunuri și servicii, 141 doar bunuri, iar unul doar servicii. După notificarea în iunie 2016 a Acordului de liber schimb încheiat de Mongolia cu Japonia, ***nu mai există niciun membru al OMC care să nu aibă cel puțin un asemenea acord în vigoare.***

³ În acest context, termenul de *acord comercial preferențial* desemnează uniunile vamale, acordurile de comerț liber și alte aranjamente interimare care conduc la una dintre aceste forme de integrare, conform Articolului XXIV al GATT și Articolului V al GATS. Termenul are aceeași conotație ca și cel de *acord comercial regional* utilizat de OMC.

Judecând după totalul notificărilor, implicarea în activitatea de convenire de acorduri comerciale preferențiale este cea mai intensă în **Europa** (căreia îi revin 20% din totalul acordurilor în vigoare), fiind urmată de **Asia de Est** (cu o pondere de 17%) și **America de Sud** (12%). Aceste regiuni continuă să fie cele mai active și dacă se ține cont de negocierile care se derulează în scopul încheierii de noi asemenea acorduri.

Considerați în mod individual, membrii OMC cu cele mai multe acorduri în vigoare sunt **Uniunea Europeană, AELS și Chile**, fiecare cu peste 25 de acorduri în vigoare, fiind urmate de **Singapore și Turcia**, fiecare cu peste 20 de acorduri în vigoare. De mai multe acorduri în vigoare dispun și o serie de alte țări în dezvoltare, precum Peru, India și Mexic (WTO, 2017c).

Caseta 1: Semnificația Acordului de liber schimb UE-Japonia

La data de 8 decembrie 2017, UE și Japonia au anunțat încheierea discuțiilor finale privind amplul *Acord de liber schimb* și, respectiv, *Acord de parteneriat economic*, negociat din iulie 2013. UE și Japonia și-au propus – și au reușit – să finalizeze Acordul înainte de sfârșitul anului 2017, pentru ca acesta să poată intra în vigoare în 2019, după ratificarea sa de către Parlamentul European și de parlamentele statelor membre ale UE, ca și de Dieta Japoniei (European Commission, 2017b).

Acordul de liber schimb UE-Japonia are, înainte de toate, o puternică încărcătură simbolică, fiind un mesaj ferm adresat lumii privind importanța comerțului mondial deschis, echitabil și bazat pe reguli, și nevoia de a gestiona globalizarea într-un moment în care sistemul comercial internațional și însăși ordinea economică internațională sunt puse la grea încercare. Totodată, Acordul este o contrapondere la platforma protecționistă „America pe primul loc”, care l-a propulsat pe Donald Trump în funcția de președinte al SUA în baza promisiunilor că va reduce deficitul comercial american și va recupera locurile de muncă pierdute din cauza globalizării.

Dincolo de simbolismul său, noul acord dintre UE și Japonia – două dintre cele mai mari și mai dezvoltate economii – echivalează cu crearea unei zone economice libere și avansate din lume (The Japan Times, 2017a). Cei doi parteneri dețin împreună circa 30% din PIB mondial, numără aproape 640 de milioane de consumatori (peste 8% din populația lumii) și constituie destinații și surse majore de fluxuri comerciale și investiționale în plan global.

Amplul acord de liber schimb dintre UE și Japonia prevede eliminarea în proporție de peste 90% a taxelor vamale în comerțul reciproc cu produse industriale și agricole, odată cu intrarea în vigoare a acordului în 2019, precum și îndepărtarea numeroaselor bariere netarifare de natura reglementărilor, care afectează de multă vreme relațiile comerciale dintre cei doi parteneri. Totodată, acordul extinde accesul pe piețele de servicii și achiziții publice și stabilește reguli și discipline comerciale comune privind o serie de alte domenii, în paralel cu îmbunătățirea cooperării în materie de reglementare. De asemenea, stabilește cele mai înalte standarde în materie de protecție a muncii, a mediului, a consumatorilor și a datelor și garantează pe deplin dreptul părților de a presta servicii publice (European Commission, 2017b). Relevant este și faptul că acordul dispune de un capitol special dedicat dezvoltării durabile și include, pentru prima oară, un angajament specific vizând schimbările climatice în spiritul Acordului de la Paris (2015), ceea ce subliniază și mai mult importanța politică a noului Acord UE-Japonia, mai ales că Acordul de la Paris este un alt acord internațional din care președintele american, Donald Trump, a ținut să retragă Statele Unite.

Iar în plus față de câștigurile economice substanțiale care sunt anticipate a deriva pentru cele două părți, Acordul va asigura acestora și numeroase *beneficii suplimentare*, asociate atât *politicilor lor economice interne*, cât și *politicilor lor comerciale*.

Și, nu în ultimul rând, noul Acord de liber schimb UE-Japonia va avea importante implicații *geopolitice și geostrategice*. Printre altele, acesta ridică provocări majore la adresa politicii comerciale promovate de administrația americană, întrucât demonstrează că două dintre cele mai mari economii din lume sunt decise să continue procesul de liberalizare și de stabilire a regulilor pentru comerțul global, în pofida schimbării orientării politicii comerciale americane. Două argumente principale pot fi aduse în susținerea opiniei că noul Acord UE-Japonia ar putea exercita o influență asupra politicii comerciale a noii administrații americane, și anume, că: (1) dispune de potențialul de a plasa companiile americane într-un dezavantaj competitiv pe două piețe majore ale SUA; și (2) ar putea afecta capacitatea SUA de a-și aduce contribuția la modelarea noilor reguli și norme vizând comerțul internațional (Ghibuțiu, 2018).

În timp ce *negocierile bilaterale* în curs de desfășurare sunt cele mai numeroase (ca de altfel și în cazul acordurilor în vigoare), în anii recenti atenția comunității internaționale a fost focalizată asupra negocierilor purtate la nivelul unui grup mai mare de membri ai OMC – așa-numitele mega-negocieri –, în special datorită impactului potențial al viitoarelor aranjamente asupra sistemului comercial internațional.

În ceea ce privește negocierile derulate în prezent pentru încheierea de noi acorduri bilaterale și plurilaterale, cele mai active regiuni sunt, și în acest caz, Europa și Asia de Est.

Astfel, în Europa, *Uniunea Europeană* a încheiat, în decembrie 2017, un acord de liber schimb cu Japonia (Casetă 1), care vine să se alăture acordurilor de liber schimb convenite de UE în ultimii ani cu Canada (CETA), Singapore și Vietnam. De asemenea, UE a lansat negocieri cu Filipine (decembrie 2015), Mexic (iunie 2016) și Indonezia (iulie 2016). Iar, după o lungă pauză, a reluat în 2016 negocierile comerciale cu țările Mercosur din America de Sud și a anunțat recent începerea negocierilor cu Australia, Noua Zeelandă și Chile. Totodată, în martie 2017, UE a reluat negocierile înghețate cu Malaysia, iar din octombrie 2017 s-a angajat în relansarea negocierilor cu India (lansate în iunie 2007, dar blocate din 2013) (European Commission, 2018a).

În schimb, negocierile UE cu Statele Unite vizând *Parteneriatul Transatlantic pentru comerț și investiții (TTIP)* sunt înghețate de la sfârșitul anului 2016, odată cu preluarea mandatului de președinte de către Donald Trump, deși aceste negocieri ajunseseră într-o fază foarte avansată.

Tot în Europa, *AELS* continuă negocierile cu Uniunea Economică Eurasiatică, India și câteva state membre ale ASEAN.

În *Asia* sunt purtate negocieri în vederea finalizării *Parteneriatului Economic Regional Cuprinzător (RCEP)*, care implică 16 țări, și anume: cele 10 state membre ale Asociației Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN) – respectiv, Brunei Darussalam, Cambodgia, Filipine, Indonezia, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailanda și Vietnam – și alte 6 țări dezvoltate și emergente cu care ASEAN are deja în vigoare acorduri comerciale preferențiale, respectiv, Australia, China, India, Coreea de Sud, Japonia și Noua Zeelandă.

Nu încapă însă nicio îndoială că cel mai remarcabil eveniment în planul agendei comerciale regionale îl reprezintă relansarea *Parteneriatului Transpacific (TPP)* – semnat în februarie 2016, dar neintrat în vigoare – în noua variantă cu 11 membri (în formula TPP-11, fără SUA) și finalizarea acestui acord de liber schimb în ianuarie 2018, după ce Statele Unite au fost retrase din acest acord în ianuarie 2017, printr-o decizie a președintelui american Donald Trump (Casetă 2).

În fine, considerăm că explicația pentru impulsionarea agendei bilaterale și regionale în perioada 15 octombrie 2016-15 octombrie 2017, comparativ cu perioada precedentă, ca și pentru încheierea precipitată a unor noi acorduri comerciale – respectiv, a Acordului de liber schimb dintre UE și Japonia și a Acordului TPP în noua sa variantă (în formula TPP-11, fără SUA) – trebuie căutată, înainte de toate, în mutațiile produse în orientarea politicii comerciale a SUA odată cu instaurarea noii administrații după alegerile prezidențiale din 2016. Aceste inițiative recente sunt tot atâtea reacții de răspuns ale țărilor implicate la retorica protecționistă

a președintelui american, Donald Trump, centrată pe deviza „America pe primul loc”, consacrată în decembrie 2017 drept principiul călăuzitor al politicii externe a SUA.

Caseta 2: Semnificația Acordului Cuprinzător și Progresiv pentru Parteneriatul Transpacific – CPTPP (Acordul TPP renegociat în formula TPP-11, fără SUA)

La data de 8 martie 2018, miniștrii comerțului din 11 țări participante la Parteneriatul Transpacific (TPP) – acordul de liber schimb încheiat în 2016, dar neintrat în vigoare – s-au reunit la Santiago (Chile), pentru a semna *Acordul Cuprinzător și Progresiv pentru Parteneriatul Transpacific* (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership – *CPTPP*), noul acord rezultat în urma renegocierii Acordului TPP, după retragerea SUA.

TPP a fost un acord de comerț liber extrem de ambițios, negociat timp de aproape un deceniu de 12 națiuni, incluzând SUA, din zona Pacificului, și semnat în februarie 2016. Acordul acoperea două cincimi din economia mondială, fiind cuprinzător și profund sub aspectul angajamentelor de liberalizare asumate. Textul cuprindea 30 de capitole, acoperind practic toate subiectele comerciale, de la comerțul cu bunuri și comerțul cu servicii până la standardele de muncă și drepturile de proprietate intelectuală. Fiind promovat și susținut de administrația Obama, Acordul TPP, a avut drept obiectiv să stabilească regulile comerțului global, fiind conceput totodată ca o contrapondere la expansiunea economică a Chinei în regiune, dar nu a fost aprobat niciodată de Congres (The Economist, 2018). Dar, încă pe parcursul campaniei sale electorale, președintele Donald Trump s-a dovedit a fi mai puțin entuziasmat de acord, numindu-l „o afacere oribilă”, motiv pentru care imediat după preluarea mandatului său a retras Statele Unite din TPP. După retragerea SUA și reducerea numărului participanților la 11, numeroși analiști au prevestit decesul acordului TPP, ceea ce nu s-a întâmplat, fiindcă din cenușa sa a reînscut noul acord CPTPP (The Economist, 2018).

După retragerea, în ianuarie 2017, a Statelor Unite din acordul TPP, Japonia (susținută de Australia și Noua Zeelandă) a depus eforturi uriașe pentru a negocia cu partenerii rămași implementarea unui acord TPP-11 fără SUA, aceasta însemnând implicit o reducere a dimensiunii economice a pactului ca pondere în PIB global de la circa 40% la mai puțin de 15%. Totodată, acordul TPP putea intra în vigoare doar cu condiția ca cel puțin șase țări, deținând 85% sau mai mult din PIB cumulativ al celor 12 semnatari inițiali, să finalizeze procedurile interne. Întrucât SUA singure dețineau peste 60% din PIB cumulativ al membrilor inițiali, acest lucru era imposibil de realizat (The Japan Times, 2017b). De aceea, Japonia, cea mai mare economie din grupul celor 11 membri rămași în TPP, a sperat să se realizeze un acord la nivelul celor 11 participanți la un potențial TPP-11 până la sfârșitul anului 2017, pentru a modifica aceste cerințe, dar în condițiile minimizării modificărilor aduse conținutului acordului inițial. Iar acest acord s-a realizat la reuniunea celor 11 țări, în marja summitului APEC din 10-11 noiembrie 2017, de la Danang (Vietnam). Cu acest prilej, cele 11 națiuni au convenit să mențină intacte angajamentele privind accesul pe piață (liberalizarea taxelor vamale urmând să se desfășoare conform prevederilor inițiale) și să limiteze disciplinele propuse spre suspendare (până în momentul revenirii SUA) la un număr de 22 (de ex. procedurile de soluționare a litigiilor dintre investitori și stat, regulile privind drepturile de proprietate intelectuală). Așadar, nu au fost distruse capitole întregi, rezultatul reflectând dorința părților de a păstra acordul integral și de a menține nivelul ridicat de ambiție (Solis, 2017).

Considerat de unii observatori drept cel mai important acord comercial convenit în ultimele două decenii, noul acord TPP-11 este aproape similar cu acordul TPP inițial, deși 22 dintre prevederile sale au fost suspendate, iar numărul paginilor acordului a fost redus de la 632 la 580. Acesta urmează să intre în vigoare la două luni după ce 6 dintre cei 11 membri vor fi ratificat acordul (The Economist, 2018). Dincolo de schimburile cu bunuri și servicii, noul Acord TPP-11 acoperă o mare varietate de aspecte comerciale și stipulează cerințe mai severe într-o serie de domenii, precum munca, mediul și achizițiile publice. Membrii săi – Australia, Brunei Darussalam, Canada, Chile, Japonia, Malaysia, Mexic, Noua Zeelandă, Peru, Singapore și Vietnam – dețin 13,5% din PIB mondial, 6,8% din populația lumii și 15,3% din comerțul global (Australian Government, 2018).

Convenirea noului acord CPTPP marchează nu doar un eveniment esențial pentru modelarea procesului integrării economice și al creșterii economice în plan regional, ci evidențiază totodată opțiunea clară a numeroase națiuni pentru liberalizarea în continuare a comerțului și prezervarea actualului sistem comercial global bazat pe reguli. În plus, CPTPP are o semnificație geostrategică majoră, întrucât China nu va mai putea domina Asia prin intermediul propriului său acord comercial, respectiv, Parteneriatul economic cuprinzător regional (RCEP), care implică 16 participanți (cele zece națiuni ale ASEAN plus Australia, India, Japonia, Coreea de Sud și Noua Zeelandă). Pe de altă parte, acordul CPTPP lasă calea deschisă Statelor Unite în vederea aderării ulterioare, fie sub președinția lui Trump, fie a succesorului său (The Economist, 2018).

4. Protecționismul: elementul definitoriu al politicilor comerciale post-criză

În ultimul deceniu, politicile comerciale promovate de statele lumii au stat sub semnul unei serii de crize economice și șocuri negative, începând cu criza financiară globală din 2008-2009, urmată de criza datoriilor suverane din UE din 2010-2012 și de realinierea la nivel global a prețurilor materiilor prime în perioada 2014-2016.

Încetinirea drastică a dinamicii comerțului mondial în anii care au urmat crizei financiare globale și riscurile de natură macroeconomică și geopolitică care au planat până de curând asupra perspectivelor de revigorare a fluxurilor comerciale internaționale, au constituit un teren fertil pentru promovarea de către numeroase țări a unor politici comerciale protecționiste. Datele disponibile dovedesc cu prisosință că în anii de post-criză recurgerea la măsuri comerciale restrictive s-a intensificat considerabil atât în regiunile dezvoltate, cât și în cele emergente și în dezvoltare. Demersurile de liberalizare a comerțului au cunoscut un regres vizibil și, pe cale de consecință, ritmul eliminării barierelor în relațiile comerciale dintre țări s-a redus substanțial. În schimb, noile măsuri de restricționare a comerțului puse în aplicare deopotrivă de țările avansate și de cele emergente/în dezvoltare au sporit neîncetat.

Pe măsură ce fragilitățile asociate acestor crize și efectele adverse ale șocurilor recente s-au diminuat treptat, economia mondială s-a consolidat, iar pe fondul accelerării creșterii economice globale, comerțul internațional s-a relansat robust în 2017, marcând cea mai bună performanță de creștere din ultimii ani, după cinci ani consecutivi în care dinamica sa a slăbit semnificativ în raport cu performanțele din trecut, ca și cu evoluția producției mondiale. Potrivit estimărilor OMC, comerțul mondial cu bunuri (în termeni reali) a sporit în 2017 cu 4,7% față de anul precedent, iar perspectivele favorabile se vor menține și în anii 2018-2019, fiind anticipate ritmuri de creștere de 4,4% și, respectiv, 4% (WTO, 2018a). Se manifestă însă un larg consens în rândul organizațiilor economice internaționale și al analiștilor de pretutindeni că accentuarea protecționismului comercial și escaladarea, pe cale de consecință, a tensiunilor în relațiile comerciale internaționale, constituie cel mai mare risc la adresa expansiunii în continuare a fluxurilor comerciale internaționale și a menținerii creșterii economice la nivel global. În virtutea legăturilor de intercondiționare dintre comerț, investiții și creșterea productivității, un mediu comercial mai restrictiv poate afecta nu doar perspectivele comerțului mondial, ci și ale creșterii economice globale pe termen mediu și lung (UN/DESA, 2018).

4.1 Rezultatele recentelor exerciții de monitorizare a protecționismului

Rezultatele ultimelor rapoarte de monitorizare a tendințelor manifestate în planul politicilor comerciale promovate la nivel global relevă o imagine ceva mai încurajatoare asupra evoluției protecționismului comercial în 2017 comparativ cu anii 2015-2016, în sensul că țările lumii manifestă o atitudine mai reținută în privința introducerii de noi restricții comerciale.

Potrivit ultimului raport anual al directorului general al OMC privind evoluțiile în sfera comerțului internațional, membrii OMC au introdus mai puține măsuri comerciale restrictive în perioada cuprinsă între mijlocul lunii octombrie 2016 și mijlocul lui octombrie 2017, în comparație cu perioada precedentă (mijlocul lunii octombrie 2015-mijlocul lunii octombrie 2016) (WTO, 2017c).

Astfel, în perioada octombrie 2016 - octombrie 2017 membrii OMC au pus în aplicare **108 noi măsuri comerciale restrictive** (fără a socoti măsurile de remediere comercială), vizând în principal taxe vamale noi sau majorate, proceduri vamale, restricții cantitative și măsuri privind conținutul local, ceea ce înseamnă o medie de 9 măsuri restrictive pe lună, comparativ cu 15 în perioada precedentă (octombrie 2015 - octombrie 2016). În aceeași perioadă, membrii OMC au implementat **128 de măsuri de facilitare a comerțului**, incluzând taxe vamale eliminate/reduce și simplificări ale procedurilor vamale, ceea ce echivalează cu aproape 11 asemenea măsuri pe lună, nivel inferior mediei lunare de 18 înregistrată în perioada precedentă. Este însă de reținut că membrii OMC continuă să pună în aplicare mai multe măsuri de facilitare a comerțului decât măsuri restrictive, **o tendință observată în ultimii patru ani**. În același timp, estimările OMC arată că sfera de incidență a măsurilor de facilitare a importurilor (de circa 169 miliarde de dolari) a fost de peste două ori mai mare decât cea a măsurilor de restricționare a importurilor (79 miliarde de dolari) (WTO, 2017c).

În ceea ce privește **măsurile de remediere a comerțului**, deși în perioada examinată s-a înregistrat o ușoară decelerare a mediei lunare în cazul investigațiilor inițiate (ca și al încheierii măsurilor) comparativ cu anul 2016, **numărul acțiunilor de remediere comercială rămâne foarte ridicat**. În perioada octombrie 2016 - octombrie 2017, s-au înregistrat 426 acțiuni de remediere comercială (301 inițieri și 125 încheieri), reprezentând 64% din totalul măsurilor comerciale inițiate în perioada respectivă. Măsurile antidumping continuă să dețină ponderea covârșitoare în totalul acțiunilor de remediere comercială (83% în cazul inițierilor și 86% al încheierilor). Dar, **în pofida numărului mare al acțiunilor de remediere, volumul comerțului vizat de aceste măsuri este relativ mic**. Conform estimărilor OMC, remediile comerciale inițiate și încheiate în perioada analizată au acoperit un volum al comerțului în valoare de 76 miliarde de dolari (sau 0,48% din importurile mondiale de bunuri) și, respectiv, de 12 miliarde de dolari (0,08%). Sub aspectul produselor vizate, acțiunile de remediere comercială au inclus o gamă largă de produse, în cazul investigațiilor inițiate sectoarele principale fiind: mașinile electrice și părțile acestora (22,3%), fierul și oțelul (19,2%), articolele din fier și oțel (10,7%), lemnul și articolele din lemn (10,7%) (WTO, 2017c).

Este însă de subliniat că nici evidențierea numerică a măsurilor comerciale (fie a celor restrictive, fie a celor de facilitare a comerțului) și nici estimările privind sfera lor de acoperire comercială nu reprezintă indicatori de încredere ai impactului real al acestor măsuri asupra comerțului, constituind doar elemente sugestive pentru ilustrarea tendințelor generale. O altă deficiență majoră a exercițiilor de monitorizare ale OMC constă în aceea că o serie de măsuri cu potențiale efecte de restricționare a comerțului, precum **măsurile generale de susținere economică și subvențiile**, nu sunt acoperite, notificarea lor de către membrii OMC nefiind obligatorie.

Relativa reținere a țărilor de a introduce noi măsuri comerciale restrictive în 2017, comparativ cu anii 2015-2016, este confirmată și de ultimul raport de monitorizare publicat de *Global Trade Alert (GTA)* – o entitate independentă de monitorizare, coordonată de Centrul pentru cercetarea politicilor economice din Londra, care urmărește evoluția protecționismului la nivelul țărilor G20 încă de la declanșarea crizei financiare globale, dar în baza unei varietăți mult mai mari de instrumente de politică comercială comparativ cu OMC. În raportul său cel mai recent, GTA semnaleză o schimbare importantă în dinamica fenomenului protecționist în economiile G20, cărora le revin 85% din PIB mondial și 80% din comerțul mondial. Numărul noilor măsuri protecționiste introduse în 2017 s-a stabilizat în cele mai mari economii (cu excepția SUA) și a înregistrat un declin în restul lumii (Evenett și Fritz, 2017). Dar, cu toate acestea, stocul barierelor comerciale acumulate din 2008 și aflate în vigoare a crescut constant, GTA estimând că aproape trei sferturi (73,5%) din exporturile economiilor G20 se confruntă în prezent cu diferite tipuri de distorsiuni ale comerțului pe piețele externe. Or această cifră este ***de zece ori mai mare decât cea referitoare la sfera de acoperire comercială a protecționismului raportată de OMC*** (ale cărei estimări se bazează, așa cum am arătat, pe un set mult mai restrâns de măsuri comerciale monitorizate). Taxele antidumping și alte taxe au reprezentat aproape jumătate din măsurile protecționiste introduse în perioada recentă, urmate de subvenții financiare și măsuri de localizare în materie de achiziții publice. Exportatorii de fier și oțel, energie electrică și produse din metal continuă să fie cei mai afectați.

4.2 Dinamica și configurația protecționismului post-criză

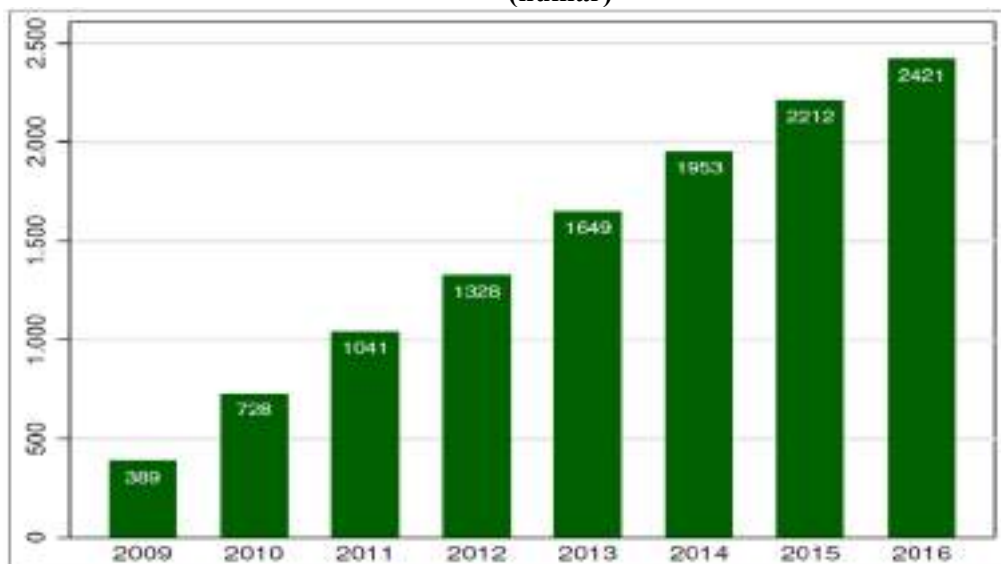
Întrucât GTA monitorizează o varietate mult mai mare de măsuri comerciale protecționiste comparativ cu OMC și identifică în plus atât țările generatoare de protecționism, cât și țările afectate de acest fenomen, informațiile provenite din baza de date a GTA oferă o imagine mult mai detaliată și totodată mai verosimilă asupra evoluției protecționismului în perioada de post-criză. Mesajul frecvent reiterat în rapoartele de monitorizare ale GTA este acela că, în anii care au urmat crizei financiare globale, protecționismul a fost în creștere, ***dar nu sub forma instrumentelor de politică comercială tarifară, ci a măsurilor alternative de restricționare a comerțului***, aplicate de factorii de decizie politică pentru a reduce concurența la import, și care sunt mai puțin armonizate în cadrul OMC, sau nu sunt reglementate deloc prin regulile multilaterale ale organizației.

Datele furnizate de GTA atestă fără niciun dubiu că recurgerea statelor lumii la protecționism a crescut semnificativ în anii care au urmat crizei financiare, contrar aprecierilor OMC că fenomenul ar fi fost ținut în frâu datorită în mare parte regulilor și disciplinelor organizației. Și, contrar unor temeri larg împărtășite, taxele vamale de import nu au fost utilizate într-o măsură semnificativă pentru a proteja piețele interne de concurența străină, chiar dacă presiunile politice din numeroase țări au creat un stimulent puternic pentru adoptarea unor măsuri de protecție tarifară.

Deși nivelul mediu al taxelor vamale aplicate în regimul națiunii celei mai favorizate (MFN) continuă să difere notabil între diferitele regiuni, în ultimii 10 ani acesta a manifestat o tendință de scădere în continuare sau de stagnare în toate regiunile lumii. De exemplu, în 2016 acest nivel a fost de 5,2% în UE-28 (ca în 2007), de 4% în Japonia (în scădere de la 5,1% în 2007), de 3,5% în SUA (ca în 2007), fiind însă mult mai ridicat în țări precum India (13,4%, dar în scădere de la 13,4% în 2017), China (9,9%, ca în 2007) sau Rusia (7,1%, dar în scădere față de 11% în 2007) (WTO, 2008; 2017d). Prin urmare, judecând după nivelul mediu al taxelor vamale aplicate în regim MFN, putem spune că, în pofida accentuării provocărilor economice interne, factorii de decizie au rezistat în fața tentației de a spori protecția comercială tarifară în anii de post-criză.

Dar, în timp ce taxele vamale nu au fost utilizate pe scară largă pentru a proteja economiile naționale și a reduce importurile, analizele efectuate în baza datelor furnizate de GTA ilustrează o **creștere puternică a barierelor netarifare** (Graficul 1). Un studiu elaborat de Institutul Ifo din München, care analizează evoluția fenomenului protecționist în baza datelor GTA, relevă că, începând din 2009, doar un procentaj de 20% din totalul măsurilor protecționiste puse în aplicare poate fi atribuit măsurilor de majorare a taxelor vamale (Yalcin, Kinzius și Felbermayr, 2017). În schimb, barierele netarifare au reprezentat în medie circa 55% din totalul intervențiilor protecționiste implementate. În același timp, utilizarea barierelor netarifare a crescut constant în raport cu măsurile de apărare comercială. Iar dacă în 2010 doar 54% din totalul intervențiilor protecționiste au reprezentat bariere netarifare, ponderea acestora a crescut la 61% în 2016.

Graficul 1: Dinamica barierelor netarifare în vigoare, în perioada 2009-2016 (număr)

Sursa: Preluare din Yalcin, Kinzius și Felbermayr (2017).

Sub aspectul tipologiei măsurilor netarifare aplicate, se manifestă o creștere a **subvențiilor și ajutoarelor de stat**, care dețin ponderea cea mai mare în totalul barierelor

netarifare implementate. Creșterea acestor măsuri este alimentată în principal de subvențiile financiare acordate companiilor naționale, care discriminează concurenții străini. În perioada cuprinsă între 2009 și 2017, au fost acordate peste 500 de asemenea subvenții financiare. Alte forme importante ale categoriei de subvenții și ajutoare de stat includ împrumuturile de stat, planurile de salvare financiară și scutirile de impozite și de asigurări sociale. Cea de-a doua categorie de bariere netarifare aplicată cu cea mai mare frecvență privesc *cerințele de localizare* vizând achizițiile publice, numărul lor depășind 360 în perioada analizată.

Spre deosebire de OMC, baza de date a GTA furnizează informații și despre evoluția protecționismului pe țări, ceea ce permite elaborarea unei ierarhii a țărilor lumii în funcție de numărul măsurilor protecționiste puse în aplicare după declanșarea crizei financiare globale și, respectiv, de numărul cazurilor în care acestea s-au constituit în ținte ale unor asemenea măsuri. Potrivit acestui clasament, Statele Unite au implementat de departe cel mai mare număr de bariere netarifare. Cu un număr de circa 800 de bariere netarifare, guvernul american a pus în aplicare de două ori mai multe acțiuni protecționiste decât guvernul indian, de exemplu, care figurează pe locul doi (cu 312 măsuri implementate), în *clasamentul celor mai protecționiste țări* (Tabelul 1). În schimb, contrar așteptărilor, China – cea mai mare putere comercială din lume, și criticată frecvent pentru practicile sale comerciale neloiale – ocupă doar poziția 9 (cu circa 100 măsuri). Totodată, este de remarcat și faptul că numărul bariere netarifare implementate de economiile europene mai mari, cum ar fi Germania, Marea Britanie și Franța, se situează între 50 și 100, ceea ce reprezintă doar o zecime din numărul bariere aplicate de SUA.

Tabelul 1: Top 10 țări care sunt surse și, respectiv, ținte ale bariere netarifare (BNT) implementate în perioada 2009-2017

Top 10 țări care implementează BNT		Top 10 țări afectate de BNT	
Țara	Numărul de BNT implementate	Țara	De câte ori țara este afectată de BNT
1.SUA	796	1.Germania	2.002
2.India	312	2.China	1.909
3.Rusia	250	3.Italia	1.871
4.Arabia Saudită	151	4.Canada	1.853
5.Germania	131	5.Franța	1.851
6.Indonezia	127	6.Marea Britanie	1.792
7.Belarus	116	7.SUA	1.747
8.Brazilia	113	8.Spania	1.623
9.China	112	9.Belgia	1.608
10.Italia	110	10.Olanda	1.597

Sursă: Prelucrare de Yalcin, Kinzius și Felbermayr (2017), bazată pe datele furnizate de GTA.

În ceea ce privește *țintele predilecte ale protecționismului*, datele GTA arată că Germania și China sunt cele două economii cel mai frecvent afectate de bariere netarifare implementate în plan global. În perioada 2009-2017, exportatorii germani au fost afectați de peste 2.000 de bariere netarifare, iar firmele chineze aproape la fel de multe ori (Tabelul 1). Nu este surprinzător, așadar, că cele două mari puteri comerciale se situează pe primul și al

doilea loc în clasamentul țărilor cel mai afectate de protecționism. Și deși Statele Unite au impus de departe cel mai mare număr de subvenții, ajutoare de stat, politici de achiziții publice și de localizare, importurile lor nu par a fi fost afectate în mod deosebit de barierele netarifare, SUA plasându-se doar pe locul 7.

În pofida unei relative stabilizări a numărului de bariere nou introduse în comerț, ***riscurile legate de protecționismul comercial au sporit în ultimii doi ani, figurând printre preocupările majore*** ale comunității internaționale. Acest lucru a fost evidențiat de altfel de recentul eșec al economiilor G20 de a-și reînnoi angajamentul (asumat încă în 2008) de a promova comerțul liber și de a combate toate formele de protecționism.⁴ Pe de altă parte, o serie de evoluții în termeni de politici comerciale care au marcat anul 2018 au declanșat noi îngrijorări cu privire la o potențială escaladare a barierele comerciale și totodată a diferendelor dintre statele participante la comerț, în contextul în care numărul diferendelor comerciale supuse atenției mecanismului de soluționare a litigiilor din OMC înregistrează vârfuri istorice.

4.3 Creșterea alarmantă a numărului litigiilor comerciale

Menținerea la niveluri ridicate a măsurilor protecționiste acumulate de la izbucnirea crizei în 2008, din cauza ritmului lent de eliminare a celor existente, dar și ca urmare a introducerii continue de noi măsuri comerciale restrictive, alimentează neîncetat tensiunile comerciale dintre statele lumii, ceea ce se reflectă în intensificarea fără precedent a activității de soluționare a litigiilor în contextul sistemului de reglementare a diferendelor din OMC. După cum ilustrează Graficul 2, tendința puternic ascendentă a activității de soluționare a litigiilor din anii recentți s-a accentuat și mai mult în anul 2017.

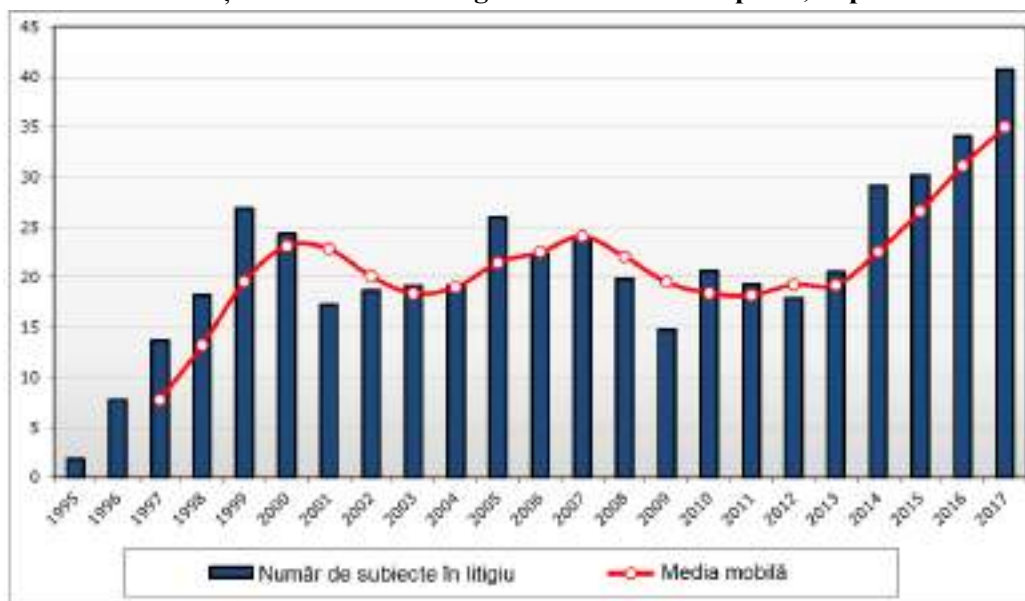
Obiectul soluționării diferendelor aduse în atenția OMC l-au constituit și în 2017 marea varietate a aranjamentelor și domeniilor comerciale acoperite de acordurile gestionate de OMC, începând cu cele vizând măsurile antidumping și taxele compensatorii, măsurile de salvagardare și măsurile sanitare și fitosanitare, barierele tehnice și până la cele referitoare la servicii, drepturile de proprietate intelectuală ș.a. Și, ca și în anii precedenți, se remarcă implicarea intensă în mecanismul de soluționare a diferendelor deopotrivă a țărilor dezvoltate și a celor emergente/în dezvoltare, atât în calitate de reclamanți, cât și de reclamați (WTO, 2017c).

La ora actuală, mecanismul de soluționare a diferendelor din cadrul OMC se confruntă cu o problemă gravă, întrucât din cauza numărului mare, și în continuă creștere, al litigiilor pe

⁴ La reuniunea miniștrilor de finanțe ai G20, din martie 2017, de la Baden Baden (Germania), angajamentul liderilor G20 de a se abține de la introducerea de noi bariere în calea comerțului și a investițiilor și de a le elimina pe cele existente (reiterat în fiecare an după 2008, ultima dată în 2016) a fost abandonat în contextul presiunilor SUA, fiind înlocuit cu angajamentul „de a conlucra pentru a întări contribuția comerțului la economiile G20”. De altfel, angajamentul respectiv a fost încălcat sistematic de țările G20 în anii de post-criză, presiunile lor protecționiste sporind continuu, ceea ce s-a tradus prin creșterea continuă a stocului de noi restricții comerciale și ritmul lent de eliminare a celor existente.

care îl gestionează anual, resursele umane necesare funcționării adecvate a acestui mecanism se află sub o mare presiune. În același timp, Organul de apel compus din șapte membri nu este complet, două posturi fiind vacante de mai mult timp, iar un al treilea a devenit vacant în decembrie 2017. Or până în prezent membrii OMC nu au reușit să cadă de acord asupra inițierii procesului de numire pe posturile vacante a noilor judecători pentru Organul de apel, procesul fiind obstrucționat de SUA. Perpetuarea acestei situații pune în pericol mecanismul de soluționare a diferendelor și riscă să arunce într-o criză gravă întregul sistem comercial multilateral gestionat de OMC.

Graficul 2: Evoluția numărului de litigii comerciale active pe an, în perioada 1995-2017¹

Notă: ¹ August 2017. În cazul mai multor litigii care se referă la același subiect, acestea sunt considerate drept unul singur.

Sursa: Secretariatul OMC (WTO, 2017c).

5. Protecționismul agresiv promovat de administrația Statelor Unite

Donald Trump a câștigat alegerile prezidențiale din SUA de pe platforma protecționistă „America pe primul loc”, în baza promisiunilor că va reduce deficitul comercial american, va recupera locurile de muncă pierdute din cauza globalizării și „va face America din nou mare” pe plan internațional. Cu toate acestea, primul său an de președinție poate fi definit ca fiind dominat mai curând de multă retorică protecționistă decât de acțiuni concrete pe tărâmul politicii comerciale.

Acțiunile sale comerciale din 2017 au vizat cu precădere retragerea Statelor Unite din Parteneriatul Transpacific (TPP) și declanșarea procesului de renegociere a unor acorduri de liber schimb încheiate de SUA – respectiv, Acordul de liber schimb nord-american (NAFTA), convenit cu Mexic și Canada, și Acordul de liber schimb cu Coreea de Sud (KORUS). Dar mult mai îngrijorătoare decât riscurile asociate renegocierii unor acorduri de liber schimb încheiate de SUA sunt deciziile președintelui american care s-au succedat de la începutul

anului 2018 și care privesc *măsurile unilaterale de majorare a taxelor vamale la o serie de produse*. Aceste acțiuni recente denotă o escaladare fără precedent a protecționismului promovat de administrația Trump, dar și a măsurilor comerciale de retorsiune din partea partenerilor comerciali ai SUA, alimentând pericolul declanșării unor războaie comerciale de anvergură globală. Iar dacă principalii protagoniști ai disensiunilor comerciale s-au rezumat inițial la SUA și China, cercul beligeranților s-a extins ulterior notabil, afectând aliații tradiționali ai SUA, precum și numeroase alte țări și constituind, în ultimă instanță, o gravă provocare la adresa sistemului comercial multilateral.

5.1 Escaladarea tensiunilor comerciale dintre SUA și China

Anul 2018 a debutat sub semnul unei adevărate efervescente decizionale privind comerțul, confirmând cu prisosință determinarea președintelui Donald Trump de a pune în aplicare în totalitate promisiunile făcute în timpul campaniei sale electorale.

Șirul acțiunilor protecționiste inițiate de Casa Albă de la începutul anului 2018 constituie o reacție în lanț a președintelui Trump față de rezultatele anchetelor lansate de Departamentul comerțului SUA încă în 2017, menite a investiga mai ales impactul asupra comerțului Statelor Unite al politicilor și practicilor comerciale ale guvernului chinez, dar și ale celorlalți parteneri comerciali (Caseta 3). Declanșarea anchetelor a fost solicitată de însuși președintele american, iar concluziile acestora l-au determinat să facă uz de prerogativele largi care îi sunt conferite de legislația americană în privința restricționării comerțului și a altor forme ale relațiilor economice internaționale.

Este vorba de seria taxelor vamale substanțiale impuse unilateral de administrația Trump începând din ianuarie 2018 asupra importurilor de mașini de spălat și panouri solare, urmate apoi în martie 2018 de taxele vamale de 25% și 10% impuse importurilor de produse de oțel și, respectiv, aluminiu, și asumarea, implicită, de către președintele Trump a riscului declanșării unui război comercial. După anunțarea intenției SUA de a impune o serie de noi taxe vamale ridicate la importurile din China, ca reacție față de politicile și practicile comerciale chineze suspectate a avea un impact negativ asupra exporturilor americane, China a ripostat prin aplicarea propriei serii de taxe vamale ridicate, ceea ce a antrenat măsuri succesive de retorsiune atât din partea administrației Trump, cât și a guvernului chinez. Drept urmare, tensiunile comerciale dintre cele două părți s-au extins fulgerător, ajungând în pragul transformării lor într-un adevărat război comercial. Caseta 3 prezintă filmul acțiunilor comerciale care au condus la escaladarea tensiunilor comerciale dintre SUA și China pe parcursul ultimelor luni.

Dacă anunțarea taxelor vamale la oțel și aluminiu a fost rezultatul investigației Departamentului comerțului în baza *Secțiunii 232 a Legii de extindere a comerțului din 1962*, și s-a fundamentat pe invocarea *securității naționale*, anunțarea următoarelor acțiuni protecționiste ale președintelui Trump au avut la bază rezultatele anchetei vizând *practicile Chinei în materie de proprietate intelectuală*, declanșată tot în 2017 de Reprezentantul

comerțului SUA, în conformitate cu *Secțiunea 301 a Legii comerțului din 1974* (rar utilizată în trecut) (USTR, 2017c).

Caseta 3: Calendarul escaladării tensiunilor comerciale dintre SUA și China

➤ **Aprilie 2017:** Președintele Donald Trump, care a promis să readucă locurile de muncă din industria prelucrătoare în SUA, lansează o anchetă privind importurile de oțel, cerând Departamentului comerțului să investigheze dacă importurile de oțel și aluminiu din China și alte țări amenință securitatea națională a SUA.

➤ **August 2017:** Președintele Trump inițiază o nouă anchetă care de data aceasta vizează în mod explicit China, solicitând Reprezentantului comerțului, Robert Lighthizer, să analizeze practicile comerciale incorecte ale Chinei, punând accentul în special pe presupusul furt de proprietate intelectuală americană. Amenințările administrației Trump la adresa Chinei, inclusiv anchetele, nu se materializează însă în acțiuni concrete în anul 2017, din cauza atitudinii de reținere a lui președintelui Trump, pe fondul perspectivei unor relații bune cu omologul său chinez, Xi Jinping.

➤ **Prima acțiune** comercială majoră împotriva Chinei vine la **începutul anului 2018**, când Statele Unite anunță impunerea de taxe vamale substanțiale importurilor de mașini de spălat și panouri solare, în condițiile în care majoritatea importurilor de panouri solare sunt de proveniență chineză.

➤ **9 martie 2018:** Urmând recomandările din partea Departamentului de comerț, președintele anunță impunerea unor taxe vamale generale de 25% și 10% la importurile de oțel și, respectiv, aluminiu. China, cel mai mare exportator de oțel din lume și cel de-al treilea furnizor de oțel pe piața SUA consideră taxele vamale „un atac grav” asupra comerțului internațional și declară că va trece la acțiuni de retorsiune.

➤ **2 aprilie 2018:** Ca răspuns la măsurile comerciale ale SUA vizând oțelul și aluminiul, China recurge la măsuri de retorsiune, impunând taxe vamale asupra unor importuri din SUA în valoare de aproximativ 3 miliarde de dolari, inclusiv o taxă vamală de 15% la 120 de produse americane (inclusiv fructe, nuci, vin și oțel) și o taxă de 25% la opt alte produse din SUA (incluzând aluminiu reciclat și carne de porc).

➤ **3-4 aprilie 2018:** Atât Statele Unite, cât și China amenință să țintească prin măsuri de retorsiune importuri reciproce în valoare de 50 de miliarde de dolari. Astfel, Reprezentantul comerțului SUA reacționează la primele măsuri de retorsiune ale Chinei, propunând o taxă vamală de 25% pentru circa 1.300 de produse chineze din industria aerospațială, a construcțiilor de mașini și din industria medicală, reprezentând exporturi chineze în valoare de aproximativ 50 de miliarde de dolari. În următoarea zi, guvernul chinez anunță planuri pentru un alt set de taxe vamale de retorsiune, de 25%, pentru o gamă de (106) produse importate din SUA, tot în valoare de circa 50 de miliarde de dolari, incluzând avioane, automobile și soia.

➤ **5 aprilie 2018:** Ca răspuns la cea de-a doua serie de măsuri de retorsiune ale Chinei, președintele Trump amenință cu un nou val de taxe vamale vizând importuri din China în valoare de încă 100 de miliarde de dolari și solicită Reprezentantului comerțului să examineze produsele pe care administrația le-ar putea ținti.

➤ **16-17 aprilie 2018:** Intră în joc compania chineză ZTE și sorgul. SUA alimentează din nou ostilitățile, interzicând companiei ZTE – una dintre cele mai mari companii de tehnologie din China – să cumpere, timp de șapte ani, componente de la firmele americane, pe motivul că ar fi încălcat sancțiunile americane, care interziceau să vândă produse Iranului și Coreei de Nord. În replică, Ministerul comerțului din China declară în ziua următoare că va impune importurilor de sorg american o taxă vamală de aproximativ 179%, motivând că exporturile de sorg ale SUA sunt subvenționate incorect, prejudiciind producătorii chinezi. Importurile Chinei de sorg american – o cereală utilizată pentru hrana animalelor și fabricarea unei băuturi populare în China – au atins aproape 1 miliard de dolari în 2017.

➤ **Începutul lunii mai 2018:** Declanșarea negocierilor comerciale dintre Casa Albă și China.

➤ **19 mai 2018:** Războiul comercial SUA-China este suspendat temporar. China și SUA anunță că au ajuns la o încetare a focului, cel puțin un timp. Într-o declarație comună, țările anunță că China va „majora semnificativ” achizițiile de bunuri și servicii din SUA, fără însă a preciza valoarea în dolari a angajamentului Chinei. Ambele părți convin să nu-și impună reciproc noi taxe vamale în timpul derulării negocierilor. Câteva zile mai târziu, Ministerul de finanțe al Chinei anunță că va reduce taxele vamale la importul de autoturisme de la 25% la 15%, în contextul în care președintele Trump criticase anterior aceste taxe, declarându-le incorecte și mult mai mari decât cele impuse de SUA.

➤ **23 mai 2018:** Declanșarea unei noi investigații de către Departamentul comerțului SUA pentru a verifica dacă partenerii comerciali ai SUA au profitat de sectorul auto și dacă acesta poate fi protejat sub pretextul securității naționale; propunerea președintelui Trump de a impune o taxă vamală generală de 25% importurilor de autovehicule și componente auto, pe același temei al amenințării securității naționale.

➤ **29 mai 2018:** Casa Albă reiterează amenințarea de a impune taxe vamale de 25% importurilor de produse chineze în valoare de 50 de miliarde de dolari, anunțând totodată aplicarea de noi limite investițiilor chineze în industriile de înaltă tehnologie. China se declară pregătită pentru a impune măsuri de retorsiune.

➤ **1 iunie 2018:** Intră în vigoare taxele vamale de 25% și 10% la importurile de oțel și, respectiv, aluminiu din UE, Canada și Mexic. Țările implicate anunță măsuri de retorsiune.

Surse: CNN Money (2018a); Stratfor (2018) și alte surse.

În contextul disputei comerciale dintre SUA și China, SUA s-au adresat, în martie 2018, sistemului de soluționare a litigiilor din cadrul OMC, solicitând consultări cu China în vederea abordării practicilor chineze în materie de transfer de tehnologie, considerate a afecta drepturile de proprietate intelectuală ale companiilor americane (USTR, 2018). În aprilie 2018, China s-a adresat, la rândul ei, sistemului de soluționare a diferendelor din cadrul OMC, depunând două plângeri și solicitând consultări cu SUA, privind: (i) măsurile tarifare impuse anumitor bunuri chineze în baza articolelor 301-310 ale legii comerciale americane din 1974; și, respectiv, (ii) taxele vamale impuse de SUA importurilor de produse din oțel și aluminiu (WTO, 2018b; 2018c).

Deși tensiunile comerciale dintre SUA și China s-au extins cu repeziciune, iar în circumstanțele date era greu de crezut că ar mai fi loc pentru vreo modalitate de negociere, SUA și China s-au așezat totuși la masa negocierilor și au pus capăt – cel puțin pentru un timp – disensiunilor, după două runde de negocieri derulate în cursul lunii mai, la Beijing și apoi la Washington. Dar, așa cum avertizaseră analiștii și după cum a confirmat ulterior realitatea, armistițiul a fost doar temporar, presiunile americane împotriva Chinei în domeniul comerțului fiind reluate.

La scurt timp după suspendarea conflictului comercial cu China, o nouă acțiune a președintelui Trump a tulburat apele în sfera relațiilor comerciale internaționale, generând consternare în rândul aliaților SUA: propunerea privind impunerea unei taxe vamale generalizate de 25% la importurile americane de autovehicule și componente auto, pe același temei puțin credibil al amenințării securității naționale de către aceste importuri. Noua amenințare vine în contextul în care, pe 23 mai 2018 Departamentul comerțului SUA a inițiat o investigație pentru a verifica dacă partenerii comerciali ai SUA au profitat de sectorul auto american și dacă acest sector poate fi protejat sub pretextul securității naționale – în baza aceleiași legi care a fost utilizată pentru a lovi prin taxe vamale ridicate importurile de oțel și aluminiu, și anume *Secțiunea 232 a Legii de extindere a comerțului din 1962* (Stratfor, 2018). Pentru a doua oară, în mai puțin de trei luni, Donald Trump a invocat securitatea națională ca justificare pentru măsurile sale protecționiste, semnalând că are o abordare extrem de flexibilă cu privire la securitatea națională și economică și derutând, implicit, deopotrivă aliații și adversarii în legătură cu intențiile comerciale ale SUA. Această nouă propunere ar urma să afecteze în special Mexicul, Canada, Japonia și Germania, dar se estimează că daunele provocate sectorului auto autohton și lanțurilor sale globale de producție/aprovizionare ar fi incomparabil mai mari decât toate celelalte acțiuni protecționiste întreprinse până acum de președintele Trump.⁵ Deși Casa Albă va putea folosi noile taxele vamale ca pârghie de

⁵ Potrivit estimărilor Stratfor (2018), dacă ar fi pusă în aplicare fără excepții, taxa vamală de import de 25% impusă doar autoturismelor ar putea costa Statele Unite 48 miliarde de dolari în cazul în care celelalte țări recurg la măsuri de retorsiune. Dacă ar fi aplicată în mod generalizat la piesele auto, taxa de 25% ar implica costuri de 36 miliarde de dolari. Spre comparație, în cazul în care Statele Unite ar fi trecut la aplicarea taxelor vamale asupra importurilor de produselor chineze în valoare de 50 de miliarde de dolari, ca parte a anchetei în baza Secțiunii 301, daunele ar fi totalizat doar 12,5 miliarde de dolari. Iar dacă s-ar pune la socoteală și produsele chineze suplimentare în valoare de 100 de miliarde de dolari, daunele ar fi totalizat 37,5 miliarde de dolari. În

negociere, este de așteptat ca propunerea să fie respinsă din interiorul Statelor Unite și să determine o slăbire a amenințărilor, pe măsură ce se vor face simțite măsurile interne de control asupra politicii președintelui Trump și se vor negocia înțelegeri în străinătate. Este de așteptat ca puternicul lobby din industria auto americană, dar și grupurile de consumatori, să se opună ferm taxelor vamale de import preconizate, care ar prejudicia grav acest sector. La rândul său, Congresul ar putea respinge acțiunile unilaterale ale Casei Albe, mai ales că invocarea argumentului de securitate națională în cazul autovehiculelor are o slabă justificare. De altfel, în cadrul Congresului se manifestă o preocupare tot mai intensă pentru întărirea capacității sale de supraveghere și control asupra acțiunilor comerciale ale Casei Albe, inclusiv prin intermediul unei noi inițiative legislative (*Legea privind protecția autorității comerciale*), din mai 2018, din partea unui grup de membri ai Camerei reprezentanților (republicani și democrați), menite a asigura un control sporit din partea Congresului asupra inițiativelor comerciale ale Casei Albe (Stratfor, 2018).

La doar câteva zile după încheierea armistițiului dintre SUA și China, ostilitățile dintre cele două părți au fost reluate în urma părăsirii de către SUA a mesei negocierilor⁶ și a anunțului Casei Albe, din 15 iunie 2018, de a reveni asupra deciziei sale din aprilie 2018 de a impune taxe vamale punitive de 25% importurilor de produse chineze în valoare de 50 de miliarde de dolari anual, incluzând produse industriale de înaltă tehnologie. Această acțiune politică separată, care datează din aprilie 2018, și care vizează impunerea de taxe vamale asupra unui set mai larg de produse importate din China, se adaugă taxelor vamale din domeniul oțelului și aluminiului și răspunde unor decizii strategice diferite ale Statelor Unite, și anume: reducerea deficitului comercial cu China și negocierea unui acces mai bun pentru companiile americane pe piața chineză, precum și rezolvarea unor probleme legate de drepturile de proprietate intelectuală.

Răspunsul Chinei a venit cu promptitudine după confirmarea de către Trump a planului său de a impune taxe vamale punitive asupra produselor chineze care „conțin tehnologii industriale semnificative”. În acest sens, China a anunțat că va pune în aplicare propriile taxe vamale adiționale de 25% în cazul importurilor de produse americane, în

timp ce țările afectate ar putea depune la OMC o plângere împotriva Statelor Unite vizând taxele vamale auto, UE și alte țări ar putea să refuze acest lucru, deoarece costurile ar depăși probabil beneficiile. Totodată, Statele Unite s-ar angaja în apărarea acțiunilor lor, invocând considerente de securitate națională (Stratfor, 2018).

⁶ Rezultatele primelor două runde de negocieri cu chinezii, care s-au desfășurat la Beijing și la Washington nu au mulțumit partea americană. Delegația condusă de secretarul trezoreriei, Steven Mnuchin, la începutul lunii mai a.c. a prezentat la Beijing un set de cerințe maximaliste privind reducerea dezechilibrului comercial, deschiderea piețelor și protejarea proprietății intelectuale. China nu a acceptat însă solicitarea americanilor de a reduce deficitul comercial al SUA cu 200 miliarde de dolari și nici cerința acestora de a renunța la politica industrială *Made in China 2025*, care urmărește dezvoltarea sectoarelor de înaltă tehnologie și ridică provocări la adresa SUA. La rândul său, cea de-a treia rundă a negocierilor comerciale, de la Beijing, cu participarea secretarului comerțului, Wilbur Ross, încheiată pe 3 iunie 2018, nu s-a soldat cu convenirea unui acord, oficialitățile chineze refuzând să-și asume angajamentul de a achiziționa un volum mai mare de mărfuri americane fără a avea garanția din partea administrației Trump că aceasta nu va impune alte taxe vamale asupra exporturilor chineze (The Washington Post, 2018a). Totodată, partea chineză a precizat că în cazul în care SUA vor introduce noi măsuri comerciale, inclusiv o majorare a taxelor vamale, rezultatele economice negociate până la acea dată de cele două părți nu vor intra în vigoare. Iar chinezii s-au ținut de cuvânt, reziliind toate înțelegerile anterioare.

valoare de 50 de miliarde de dolari, în două etape: într-o primă etapă, începând din 6 iulie, vor fi vizate importurile de produse agricole din SUA (soia, porumb, grâu, orez, sorg, carne de vită, carne de porc, păsări de curte, pește, produse lactate, fructe cu coajă lemnoasă și legume) și automobile și produse acvatice, în valoare de circa 34 miliarde de dolari; iar în a doua etapă, taxele vamale vor ținti restul importurilor americane, în valoare de circa 16 miliarde de dolari, vizând, printre altele, țițeiul, gazele naturale, cărbunele și unele produse petroliere rafinate, data efectivă a intrării în vigoare a taxelor urmând a fi anunțată ulterior (South China Morning Post, 2018). Este de remarcat faptul că taxele vamale de retorsiune anunțate de China sunt în așa fel concepute încât să lovească bazinul electoral al președintelui Trump din statele agricole și zonele industriale din Midwest (regiunea statelor nordice ale SUA, situată între vestul statului Ohio și Munții Stâncoși).

Acțiunea Casei Albe din 15 iunie 2018 și amenințările ulterioare⁷ ale președintelui Trump fac parte din eforturile acestuia de a onora promisiunile pe care le-a făcut încă în timpul campaniei sale prezidențiale din 2016 de a reduce deficitul comercial al SUA cu China, pe de o parte, și de a obliga Beijingul să schimbe practicile sale comerciale și de achiziționare a tehnologiei americane, pe de altă parte. Potrivit datelor furnizate de guvernul american, deficitul comercial bilateral a înregistrat un nivel record de 375 miliarde de dolari în 2017, iar în primele patru luni ale anului 2018 acesta a ajuns deja la 119 miliarde de dolari (South China Morning Post, 2018). Totodată, taxele vamale punitive de 25% urmează să țintească inclusiv produse industriale de înaltă tehnologie, chemate a susține creșterea economică viitoare a Chinei conform planului strategic *Made in China 2025*, dar care – în opinia președintelui Trump – vor afecta creșterea economică a Statelor Unite și a multor alte țări. *Made in China 2025* se referă la politica industrială a Beijingului bazată pe subvenționarea companiilor naționale care dezvoltă tehnologii avansate strategice, inclusiv robotică și inteligență artificială. Or, China „s-a angajat de multă vreme în practici neloiale legate de achiziționarea de proprietate intelectuală și de tehnologie americane. Aceste practici prejudiciază securitatea economică și națională a SUA și adâncesc dezechilibrul comercial masiv al SUA cu China”, potrivit declarației președintelui american (South China Morning Post, 2018). În acest sens, un raport publicat în martie 2018 de Oficiul reprezentantului comerțului SUA în urma investigațiilor efectuate cu privire la practicile comerciale și de investiții ale Chinei, solicitate de președintele Trump, conține că „aceste politici privează companiile americane de capacitatea de a stabili condiții de piață în contextul acordării

⁷ Ca reacție la măsurile de retorsiune anunțate de China, președintele Trump a amenințat că va impune noi taxe vamale menite a lovi importurile de produse chineze, în valoare de încă 200 miliarde de dolari, iar în cazul în care China ar refuza să renunțe la retorsiune, va ținti în plus importuri chineze în valoare de 200 miliarde de dolari (Euronews, 2018). Potrivit analiștilor de la *The Washington Post* (2018b), un astfel de pas ar fi practic fără precedent în istoria SUA și ar pune aproape toate produsele importate de SUA din China (în valoare de 505 miliarde de dolari) sub incidența taxelor vamale. Totodată, președintele Trump a promis să înfrunte orice măsură de retorsiune din partea Chinei – fie taxe vamale, bariere netarifare sau „acțiuni punitive împotriva exportatorilor americani sau a companiilor americane care operează în China” – prin taxe vamale suplimentare, sporind astfel riscul unui război comercial total (South China Morning Post, 2018).

licențelor și al altor negocieri cu companiile chineze în materie de tehnologie și subminează controlul companiilor americane asupra tehnologiei lor în China”.

Dar, de fapt, tacticile administrației Trump sunt îndreptate împotriva ambițiilor economice ale Chinei, stipulate prin strategia *Made in China 2025*, unul dintre obiectivele economice majore fiind transformarea țării din *centrul de prelucrare industrială al lumii* în *centrul de inovare al lumii*. Or, este recunoscut faptul că, în acest scop, guvernul chinez utilizează subvenții pentru a încuraja firmele chineze și pentru a le oferi un avantaj. În plus, o serie de restricții sau reglementări interne îngreuiază concurența companiilor străine pe piața chineză.

Inițierea de către președintele Trump de măsuri în vederea reducerii achizițiilor de tehnologie americană de către China se bucură atât de sprijinul parlamentarilor republicani, cât și al parlamentarilor democrați, deoarece mulți dintre aceștia consideră că astfel de transferuri sunt de natură că întărească capacitățile militare ale Chinei. De altfel, într-un raport publicat în 2017, Departamentul Apărării al SUA a avertizat că unele tehnologii solicitate de investitorii chinezi au aplicații militare (South China Morning Post, 2018).

Pe de altă parte, unii reprezentanți ai sectorului corporativ din SUA condamnă decizia lui Trump de a aborda dezechilibrele comerciale și restricțiile de investiții prin intermediul măsurilor tarifare unilaterale, îndemnând ambele guverne să se așeze la masa negocierilor pentru a soluționa problemele bilaterale. Astfel, potrivit declarației președintelui Consiliului Afacerilor SUA-China (USCBC), John Frisbie, companiile americane doresc soluții, nu sancțiuni (South China Morning Post, 2018). Opinia că taxele vamale nu vor rezolva problemele bilaterale, ci vor prejudicia interesele economice și locurile de muncă din SUA este împărtășită și de alți reprezentanți ai sectorului corporativ din SUA, precum și de numeroși analiști americani. În opinia acestora din urmă, urmărirea unor rezultate pragmatice, în coordonare cu alți parteneri comerciali cu gândire similară ar fi o abordare mai bună decât cea unilaterală prin care muncitorii, fermierii și companiile americane sunt expuse măsurilor de retorsiune.

După cum apreciază David Dollar, expertul în sinologie de la Brookings Institution din Washington, citat de *South China Morning Post* (2018): „Întrebarea la care nimeni nu poate da un răspuns în acest moment este dacă următoarea mutare a președintelui Trump va determina o escaladare a conflictului și transformarea acestuia într-un război comercial complet, în condițiile în care niciuna dintre părțile implicate nu pare a ceda în viitorul apropiat.”

Numeroși analiști americani, experți în sinologie, minimalizează stringența celei mai recente faze a tensiunilor comerciale dintre SUA și China, sugerând că ambele părți se vor reîntoarce în cele din urmă la dialog, în ciuda unor episoade recurente de retorici inflamate. Există de asemenea așteptarea ca cele două părți să ajungă cândva, în cursul anului 2018, la un acord care să pună capăt confruntărilor. Se manifestă un larg consens că o continuare a luptei comerciale timp îndelungat s-ar dovedi foarte costisitoare pentru ambele economii și pentru consumatorii din ambele țări, dar că, până la ajungerea la un asemenea acord, sunt posibile și alte escaladări ale conflictului.

Există și analiști care consideră că ultimul episod al bătăliei dintre SUA și China este un pas mult prea mic pentru a conduce la un conflict comercial serios. În opinia acestora, este probabil ca taxele vamale inițiale din planul de retorsiune al Chinei să intre în vigoare pe 6 iulie 2018, dar cel de-al doilea set de taxe vamale ar permite timp pentru negocieri, ceea ce ar putea conduce la eliminarea taxelor vamale inițiale după doar câteva luni. În schimb, în anunțul Casei Albe din 15 iunie 2018 nu s-a precizat data la care vor intra în vigoare taxele vamale impuse de SUA importurilor chineze (South China Morning Post, 2018).

Dincolo de marea diversitate a opiniilor exprimate de analiștii americani în legătură cu perspectivele conflictului comercial dintre SUA și China, cert este că măsurile anunțate la mijlocul lunii iunie 2018 de Casa Albă, ca și măsurile de retorsiune anunțate cu promptitudine de China au adus cele două cele mai mari economii ale lumii din nou mai aproape de un război comercial total.

5.2 Noul război comercial al administrației Trump cu aliații SUA

Perspectiva unui război comercial total al administrației Trump se prefigurează nu doar în relația cu China, ci și cu aliații tradiționali ai Statelor Unite, după intrarea în vigoare a taxelor vamale de 25% și 10% la importurile de oțel și, respectiv, aluminiu, provenind din UE, Canada și Mexic.

Intrarea în vigoare, la data de 1 iunie 2018, a taxelor vamale substanțiale impuse de administrația Trump importurilor de oțel și aluminiu din *UE, Canada și Mexic* a pus capăt incertitudinii care a marcat ultimele luni privind acordarea unor posibile exceptări de la aceste măsuri, ilustrând totodată o înăsprire a poziției administrației Trump față de aliații strategici ai Statelor Unite.

Instituirea taxelor vamale de 25% și 10% la importurile anumitor produse din oțel și, respectiv, aluminiu provenind din UE, Canada și Mexic a fost anunțată de Casa Albă la 8 martie 2018, iar aceste măsuri unilaterale urmau să devină efective în 23 martie 2018. Dar, ulterior, celor trei parteneri comerciali strategici ai Statelor Unite li s-a acordat o derogare temporară, până la data de 1 iunie 2018, pentru a înlesni negociatorilor găsirea unui compromis prin care să reducă nivelurile de import și să atenueze nemulțumirile Casei Albe legate de deficitul comercial al Statelor Unite. Întrucât negocierile dintre SUA și partenerii implicați nu s-au soldat cu rezultatele dorite, secretarul comerțului, Wilbur Ross, a anunțat intrarea în vigoare a taxelor vamale la 1 iunie 2018.

Decizia președintelui Donald Trump de a majora sensibil taxele vamale la importurile de oțel și aluminiu a survenit în urma recomandărilor Departamentului de comerț al SUA, care, în baza unei anchete declanșate în aprilie 2017 la solicitarea președintelui, a concluzionat că volumul în creștere al importurilor de oțel și aluminiu din China și din alte țări constituie o amenințare la adresa securității naționale a SUA, subminând producția internă. Administrația a anunțat pentru prima dată taxele vamale la începutul lunii martie 2018, prezentându-le drept „un efort de a combate practicile comerciale ale Chinei și ale altor

parteneri comerciali de a-și subvenționa industriile autohtone de metale, periclitând securitatea națională a SUA”.

Decizia Casei Albe a fost aspru criticată atât în Statele Unite, cât și în străinătate, și a reînviat temerile legate de declanșarea unui nou război comercial global, de data aceasta cu partenerii comerciali strategici ai SUA. Numeroase canale media, incluzând prestigioase cotidiene americane, precum *The Washington Post* și *The New York Times*, sugerau în ziua publicării deciziei că SUA sunt la un pas de război comercial cu aliații lor tradiționali. Totodată, Casa Albă a fost ținta a numeroase critici din partea firmelor americane, a politicianilor republicani, ca și a experților și cercurilor academice americane, fiind larg împărtășită opinia că taxele vamale vor ricoșa, acționând ca un bumerang, iar un război comercial va spori costurile, va afecta creșterea locurilor de muncă și va aduce daune economiei SUA.

Reacția de răspuns a părților afectate a fost promptă și dură. Președintele *Comisiei Europene*, Jean-Claude Juncker, a declarat că taxele vamale unilaterale ale SUA sunt nejustificate și încalcă regulile OMC, reprezentând „protecționism pur și simplu”, motiv pentru care UE se va adresa mecanismului de soluționare a litigiilor din cadrul OMC și va proceda la impunerea de taxe vamale suplimentare asupra unor importuri din SUA (European Commission, 2018b). Măsurile de retorsiune ale UE au în vedere taxe vamale ridicate (de 25%), menite a afecta un volum al exporturilor americane în valoare de 7,5 miliarde de dolari, incluzând, printre altele, bourbon (whisky american), motociclete Harley-Davidson, blugi, țigări, suc de afine și unt de arahide. Cu alte cuvinte, prin măsurile sale tarifare de retorsiune, UE urmărește să țintească baza politică a președintelui Trump și a membrilor republicani ai Congresului.

Planul de retorsiune anunțat de *Canada* (cel mai mare furnizor de oțel pentru SUA) va include taxe vamale de 10-25% percepute asupra unei serii de produse provenind din SUA, inclusiv oțel și aluminiu, whisky și suc de portocale. Măsurile tarifare de retorsiune sunt estimate a afecta importuri din SUA în valoare de până la 12,8 miliarde de dolari, echivalând cu valoarea totală a exporturilor canadiene de oțel și aluminiu în SUA din 2017 (CNN Money, 2018b).

La rândul său, *guvernul mexican* a declarat că va impune măsuri tarifare „echivalente”, măsurile sale de retorsiune vizând exporturile americane de produse agricole și industriale, incluzând burtă de porc, mere, merișori, struguri, anumite brânzeturi și diferite tipuri de oțel.

5.3 Reacția UE față de protecționismul administrației Trump

Comisarul european pentru comerț, Cecilia Malmström, a declarat că măsurile comerciale ale SUA contravin în mod clar regulilor internaționale, motiv pentru care UE va declanșa un caz de soluționare a litigiilor la OMC și va impune măsuri de rebalansare, luând în același timp toate măsurile necesare pentru a proteja piața UE de deturnarea schimburilor

comerciale cauzată de restricțiile impuse de SUA. Totodată, Malmström a subliniat că în ultimele luni a încercat să evite acest rezultat nedorit, militând pentru angajarea UE și a SUA într-o agendă comercială transatlantică pozitivă și pentru scutirea integrală, permanentă și necondiționată a UE de aceste taxe vamale. Dar, pe tot parcursul negocierilor, „SUA au căutat să folosească amenințarea restricțiilor comerciale ca pârghie pentru a obține concesiuni din partea UE” (European Commission, 2018b). Iar acum că lucrurile au devenit clare, UE este pregătită să dea un răspuns rapid, ferm, proporțional și pe deplin compatibil cu regulile OMC restricțiilor impuse de SUA în comerțul cu produse din oțel și aluminiu.

Potrivit estimărilor Comisiei Europene, măsurile restrictive impuse de administrația Trump afectează un segment al exporturilor UE în valoare de 6,4 miliarde de euro (sau 1,7% din exporturile totale ale UE din anul 2017) (European Commission, 2018b). În 2017, UE a exportat bunuri în valoare de 375,8 miliarde de euro în Statele Unite, iar importurile europene din SUA au totalizat 256,2 miliarde de euro, înregistrând un excedent comercial în relația cu SUA de 119,6 miliarde de euro în 2017, în ușoară creștere față de 2016 (European Commission, 2018c). Industria siderurgică reprezintă un sector economic important în UE, angajând în mod direct circa 320.000 de oameni și producând circa 170 milioane de tone de oțel anual. SUA reprezintă cea de-a doua destinație majoră de export (după Turcia), exporturile de oțel îndreptate spre această piață totalizând 4,9 milioane de tone în 2017.

Taxele vamale impuse de SUA generează îngrijorări la nivelul UE nu doar în virtutea impactului asupra industriei siderurgice europene, ci în special din cauza temerilor că industria de automobile a UE ar putea fi următoarea victimă a protecționismului american, mai ales că administrația Trump a lansat, la sfârșitul lunii mai 2018, o nouă investigație pe temeiul securității naționale privind importurile de autovehicule și componente auto.

În legătură cu pașii care vor fi urmați de UE în perioada imediat următoare, Colegiul comisarilor a decis în 29 mai 2018 ca procedurile legale împotriva SUA în cadrul OMC să fie declanșate la 1 iunie 2018, pe temeiul că măsurile SUA sunt destinate, în primul rând, protejării industriei lor interne față de concurența în domeniul importurilor, ceea ce încalcă în mod evident regulile OMC. Dar, în plus față de acțiunea lansată împotriva măsurilor SUA în contextul mecanismului de soluționare a litigiilor din OMC, UE are în vedere acțiuni coordonate în acest domeniu cu alți parteneri afectați (European Commission, 2018b).

În privința măsurilor tarifare ale SUA, UE va folosi posibilitatea, în conformitate cu normele și procedurile OMC, de a reechilibra situația prin ținerea cu taxe vamale suplimentare a unei liste de produse importate de proveniență americană, elaborată în urma consultărilor cu părțile interesate din UE și cu susținerea statelor membre.

La data de 18 mai 2018, UE a notificat la OMC lista de produse provenind din SUA asupra cărora UE își rezervă dreptul de a aplica taxe vamale suplimentare de import, pentru a compensa, într-o manieră echitabilă și echivalentă, impactul măsurilor tarifare ale SUA vizând oțelul și aluminiul, pe care UE le consideră a fi de fapt măsuri de salvagardare (European Commission, 2018d). Notificarea este un pas procedural pentru prezervarea drepturilor și intereselor UE în temeiul Acordului OMC privind măsurile de salvagardare, care impune membrului OMC reclamant să notifice în scris înainte de a putea proceda la

suspendarea concesiilor comerciale ale unui alt membru. Iar în data de 6 iunie 2018, UE a solicitat consultări cu SUA în contextul mecanismului de soluționare a litigiilor din OMC vizând taxele vamale la oțel și aluminiu, impuse de SUA în baza Secțiunii 232, reclamând încălcarea prevederilor OMC și, respectiv, ale Acordului GATT-1994 și ale Acordului privind salvagardarea. Un demers similar a făcut în aceeași zi și Canada (WTO, 2018d).

Pentru a proteja piața europeană a oțelului și aluminiului împotriva prejudiciilor potențiale cauzate de importurile suplimentare care s-ar putea reorienta către UE în urma restrângerii pieței americane, UE a luat în considerare și posibilitatea impunerii unor *măsuri de salvagardare* vizând oțelul, lansând o investigație în acest sens la data de 26 martie 2018 (European Commission, 2018b). Comisia dispune de 9 luni pentru a decide dacă se impun măsuri de salvagardare, dar decizia ar putea fi adoptată chiar mai devreme dacă ancheta confirmă necesitatea unei acțiuni rapide.

6. Concluzii

De peste un deceniu multilateralismul comercial se confruntă cu o gravă criză, a cărei expresie cea mai elocventă este eșecul membrilor OMC de a duce la bun sfârșit prima rundă de negocieri comerciale multilaterale din cadrul OMC – Runda Doha, declanșată în 2001 –, chemată să liberalizeze în continuare comerțul internațional și să adapteze regulile și disciplinele comerciale ale OMC cerințelor comerțului secolului al XXI-lea. În plus, în contextul urmărilor negative ale crizei financiare globale, comerțul a devenit ținta unui șir de atacuri în numeroase zone ale lumii, fiind pusă la grea încercare și OMC, ca instituția care întruchipează principiile multilateralismului și care oferă o platformă pentru cooperarea națiunilor lumii în domeniul comerțului.

Ultima Conferință ministerială a OMC, din decembrie 2017, de la Buenos Aires, care ar fi trebuit să sporească relevanța și eficacitatea sistemului comercial multilateral, a eșuat în a-și atinge obiectivele propuse și nu s-a soldat cu niciun rezultat substanțial negociat la nivel multilateral. Rezultatele sale dezamăgitoare au confirmat o dată în plus că *multilateralismul comercial traversează o perioadă foarte critică*, iar OMC este confruntată cu multiple amenințări. Provocările la adresa sistemului comercial multilateral construit în jurul OMC sunt cu atât mai grave, cu cât membrii săi sunt polarizați în privința unor probleme-cheie, precum cea referitoare la mandatul organizației. Deși *nu a fost posibilă convenirea unei agende de lucru* a organizației nici la Buenos Aires, totuși cu acest prilej s-au coagulat câteva grupuri de membri ai OMC de mari dimensiuni (cu peste 70 de participanți), care doresc să asigure progresul discuțiilor în vederea lansării de negocieri în perspectivă, în următoarele trei domenii: (1) comerțul electronic; (2) facilitarea investițiilor; și (3) întreprinderile micro, mici și mijlocii. Este de presupus că discuțiile purtate în aceste trei domenii vor pune bazele unor viitoare negocieri plurilaterale din cadrul OMC.

Frustrați de lipsa de progres al negocierilor multilaterale din OMC, o bună parte a membrilor OMC – deopotrivă țări dezvoltate și emergente/în dezvoltare – s-au reorientat în

ultimii ani către inițiative de liberalizare a comerțului în condiții preferențiale, situate în afara OMC. Faptul că agenda comercială bilaterală și regională continuă să fie foarte atractivă și că numeroși membri ai OMC sunt implicați în continuare în negocierea de noi acorduri comerciale preferențiale este reflectat de creșterea numărului notificărilor. În octombrie 2017 erau în vigoare 284 de acorduri comerciale preferențiale (notificate), *neexistând niciun membru al OMC care să nu aibă cel puțin un asemenea acord în vigoare*. Mai mult decât atât, în perioada recentă se manifestă *o adevărată efervescență a agendei bilaterale și regionale, ca reacție de răspuns al membrilor OMC la semnalele tot mai evidente ale retragerii multilateralismului comercial și ale ofensivei agresive a protecționismului comercial*. O dovadă grăitoare în acest sens este încheierea precipitată a Acordului de liber schimb dintre UE și Japonia și a Acordului TPP în noua sa variantă (în formula TPP-11, fără SUA), care reprezintă, înainte de toate, reacții ale țărilor implicate la schimbările intervenite în direcția politicii comerciale a SUA sub președinția lui Donald Trump.

În timp ce demersurile de liberalizare a comerțului au cunoscut un regres vizibil în anii recentți, *ritmul eliminării barierelor în relațiile comerciale dintre țările lumii s-a redus substanțial*. În schimb, numărul noilor măsuri de restricționare a comerțului puse în aplicare deopotrivă de țările avansate și de cele emergente/în dezvoltare a sporit neîncetat. Urmările negative ale crizei financiare și riscurile de natură macroeconomică și geopolitică, care au planat până de curând asupra perspectivelor de revigorare a fluxurilor comerciale internaționale, au constituit un teren fertil pentru promovarea de către toate țările a unor politici comerciale protecționiste.

Rezultatele exercițiilor alternative de monitorizare a protecționismului la nivel global atestă fără niciun echivoc faptul că recurgerea statelor la protecționism a crescut semnificativ deopotrivă în regiunile dezvoltate și în cele emergente/în dezvoltare, *dar nu sub forma instrumentelor de politică comercială tarifară, ci a măsurilor alternative de restricționare a comerțului*, aplicate de factorii de decizie politică pentru a reduce concurența la import. Fiind într-o mică măsură armonizate în cadrul OMC sau nefiind reglementate deloc prin regulile/disciplinele multilaterale, aceste bariere netarifare – incluzând subvențiile și ajutoarele de stat, împrumuturile de stat, planurile de salvare financiară, scutirile de impozite și cerințele de localizare vizând achizițiile publice – scapă sistematic evidențelor OMC, care se concentrează asupra obstacolelor comerciale impuse la granițele naționale.

Deși rezultatele ultimelor rapoarte de monitorizare a politicilor comerciale la nivel mondial relevă o imagine ceva mai liniștitoare asupra evoluției fenomenului protecționist în 2017 comparativ cu anii 2015-2016, în sensul că țările lumii manifestă o atitudine mai reținută în privința introducerii de noi restricții comerciale, *riscurile legate de protecționismul comercial au sporit semnificativ în ultimii doi ani*, în condițiile câștigării alegerilor prezidențiale din SUA de către Donald Trump. Evoluțiile care au marcat politica comercială a Statelor Unite în anii 2017-2018 au declanșat temeri serioase la nivelul comunității internaționale cu privire la potențiala escaladare a barierelor comerciale și, implicit, a diferendelor dintre statele participante la comerț, în contextul în care numărul diferendelor

comerciale supuse atenției mecanismului de soluționare a litigiilor din OMC înregistrează vârfuri istorice.

Fără îndoială, lovitura de grație pentru multilateralismul comercial și pentru colaborarea multilaterală a națiunilor lumii în domeniul comercial a venit odată cu schimbarea administrației Statelor Unite, care a introdus o nouă paradigmă de politică comercială și o nouă viziune asupra relațiilor comerciale dintre națiuni și ordinii internaționale existente. Noua abordare strategică pe care se fundamentează politica comercială a administrației Trump, centrată pe deviza „America pe primul loc”, constituie o îndepărtare de la principiile enunțate de strategiile de securitate națională precedente ale SUA și reflectă o mutație fundamentală dinspre o viziune a ordinii internaționale liberale înspre o abordare introvertită și protecționistă și, implicit, înspre o viziune asupra relațiilor comerciale dintre națiuni ca joc cu sumă zero.

Dacă primul an de președinție al lui Donald Trump a fost dominat mai curând de retorică protecționistă decât de acțiuni concrete pe tărâmul politicii comerciale – cu excepția retragerii SUA din Parteneriatul Transpacific (TPP) în 2017 și a declanșării, în același an, a procesului de renegociere a unor acorduri de liber schimb încheiate de SUA –, anul 2018 a debutat în forță, cu o succesiune de decizii ale președintelui american privind *impunerea de măsuri unilaterale de majorare a taxelor vamale, afectând numeroase produse și numeroase țări*. Mai mult decât atât, acțiunile sale recente se constituie într-o *gravă provocare la adresa sistemului comercial multilateral*, determinând o escaladare fără precedent a protecționismului comercial, precum și a măsurilor comerciale de retorsiune și alimentând, implicit, pericolul declanșării unor războaie comerciale de anvergură globală. Iar dacă principalii protagoniști ai disensiunilor comerciale s-au rezumat inițial la SUA și China, cercul beligeranților s-a extins ulterior notabil, afectând nu doar adversarii, ci și aliații tradiționali ai SUA, precum și numeroase alte țări.

Președintele american adoptă o poziție din ce în ce mai agresivă în încercarea de a pune în aplicare strategia sa comercială „America pe primul loc”. El a amenințat și, respectiv, a impus taxe vamale ridicate la importurile americane provenind din toate țările partenere importante ale SUA, printre care China, Uniunea Europeană, Mexic și Canada, într-o încercare cu marea miză de a *remodela comerțul mondial* într-o manieră care să corespundă intereselor americane de redeschidere a fabricilor distruse și de aducere înapoi a locurilor de muncă pierdute în urma procesului de globalizare.

În aceste circumstanțe, politicile comerciale promovate la nivel internațional continuă să se mențină într-o stare de flux, iar direcția evoluțiilor viitoare în domeniu va fi dependentă, într-o măsură decisivă, de deciziile politice ale președintelui Trump, ca și de reacțiile de răspuns din partea partenerilor comerciali ai SUA. Cert este însă că măsurile comerciale unilaterale impuse de un membru proeminent al OMC și măsurile de retorsiune declanșate din partea membrilor OMC afectați reprezintă provocări deosebit de grave la adresa multilateralismului comercial. Putem aprecia că principiul multilateralismului, ca pilon de bază al sistemului comercial internațional, ca și cooperarea comercială multilaterală a națiunilor în cadrul OMC, se află în retragere evidentă, în timp ce protecționismul comercial

și litigiile comerciale sunt într-o ofensivă vădită, susținute într-o mare măsură de politica comercială agresivă promovată de administrația SUA. În aceste condiții, viitorul sistemului comercial internațional bazat pe reguli și al înseși ordinii mondiale globale existente rămâne sub semnul întrebării.

Referințe bibliografice

- Australian Government (2018), Department of Foreign Affairs and Trade. *Trans-Pacific Partnership*.
- CNN Money (2018a), US-China trade battle: Catch up here, 30 May.
- CNN Money (2018b), Trump is starting a global trade war, June 1.
- The Economist (2018), The Economist explains. *What on earth is the CPTPP? A new trade block emerges from the ashes of the TPP*, March 12th.
- Euronews (2018). World news. Trump jabbed first, and now world hits back in trade fight, Associated Press last updated 22.06. Disponibil la: http://www.euronews.com/2018/06/22/trump-jabbed-first-now-world-hits-back-trade-fight-n885636?utm_source=newsletter&utm_medium=en&utm_content=trump-jabbed-first-now-world-hits-back-trade-fight.
- European Commission (2017a), News. *WTO meeting in Buenos Aires: A missed opportunity*, The EU and the WTO, Buenos Aires, Argentina, 13 December.
- European Commission (2017b), Press release. *EU and Japan finalise Economic Partnership Agreement*. Japan/Brussels, 8 December.
- European Commission (2018a), *OVERVIEW OF FTA AND OTHER TRADE NEGOTIATIONS* Updated March 2018.
- European Commission (2018b). Press release. European Commission reacts to the US restrictions on steel and aluminium affecting the EU, 31 May, Brussels.
- European Commission (2018c), Countries and regions. United States. <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/united-states/>. Accesat la 1 iunie 2018.
- European Commission (2018d), News, EU publishes list of US products for potential re-balancing duties, 18 May, Brussels.
- Evenett, S., J., Fritz, J. (2017), Awe Trumps Rules: An Update on this Year's G20 Protectionism, *VoxEU.org, CEPR Policy Portal*, July 6.
- Ghibuțiu, A. (2018), Implicațiile economice și geopolitice ale Acordului de parteneriat economic UE-Japonia, *Revista de Economie Mondială*, 10(1), pp. 18-41.
- The Japan Times (2017a), *EU free trade deal likely to hurt Japan's dairy farmers, wineries*, July 11.
- The Japan Times (2017b), *TPP chief negotiators meet to hash out deal with or without U.S.*, July 12.
- Office of the United States Trade Representative (USTR) (2017a), *Joint Statement by the United States, European Union and Japan at MC11*, Press releases. December 2017, Washington.
- Office of the United States Trade Representative (USTR) (2017b), *Opening Plenary Statement of USTR Robert Lighthizer at the WTO Ministerial Conference*, Press releases, December 2017, Washington.
- Office of the United States Trade Representative (USTR) (2017c). USTR Announces Initiation of Section 301 Investigation of China. Press releases 2017/August, Washington.
- Office of the United States Trade Representative (2018), *Following President Trump's Section 301 Decisions, USTR Launches New WTO Challenge Against China*, Press Release, March, Washington
- Solis, M. (2017). The new geopolitics of trade in Asia, *Brookings*, November 15.
- South China Morning Post (2018), Beijing strikes back! China puts tariffs on US\$50 billion of US goods after Donald Trump kicked off trade war, 16 June. Disponibil la: <http://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2151079/donald-trump-announces-tariffs-us50-billion-chinese>.
- Stratfor (2017), *Why the United States Is Wary of the WTO*, 14 December.
- Stratfor (2018), *Worldview: What You Need to Know About Trump's Plan for Auto Tariffs*, 24 May.

- UN/DESA, UNCTAD and the five UN regional commissions (2018), *World Economic Situation and Prospects 2018*, January, United Nations, New York.
- The Washington Post (2018a), Today's WorldView, by Ishaan Tharoor, 4 June, Washington D.C.
- The Washington Post (2018b), Today's WorldView by Ishaan Tharoor, 20 June, Washington D.C.
- The White House (2017), *National Security Strategy of the United States of America*, December, Washington, D.C.
- WTO (2008). *Tariff Profiles*. Disponibil la: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles08_e.pdf
- WTO (2017a), ELEVENTH WTO MINISTERIAL CONFERENCE. *Ministerial ends with decisions on fish subsidies, e-commerce duties; ongoing work continues*, 13 December.
- WTO (2017b), MINISTERIAL CONFERENCES. *New initiatives on electronic commerce, investment facilitation and MSMEs*, 13 December.
- WTO (2017c), *Overview of developments in the international trading environment. Annual report by the Director General, Mid-October 2016 to mid-October 2017*. WT/TPR/OV/20, 16 November 2017.
- WTO (2017d). *Tariff Profiles*. Disponibil la: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles17_e.pdf.
- WTO (2018a), PRESS RELEASE. TRADE STATISTICS AND OUTLOOK. *Strong trade growth in 2018 rests on policy choices*, PRESS/820, 12 April, Geneva.
- WTO (2018b), *China files WTO complaint over the United States' tariff measures on Chinese goods*, 5 April, Geneva.
- WTO (2018c), *China initiates WTO dispute complaint against US tariffs on steel, aluminium products*, 9 April, Geneva.
- WTO (2018d), EU, Canada initiate WTO dispute complaints against US steel, aluminium duties. 6 June, Geneva.
- Yalcin, E., Kinzius, L., Felbermayr, G. (2017), *Hidden Protectionism. Non-Tariff Barriers and Implications for International Trade*, Study of the Ifo Institute on behalf of the Bertelsmann Foundation, Final Report, November.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Ghibuțiu, A. (2018). Retragerea multilateralismului și ofensiva protecționismului, *Revista de Economie Mondială*, 10(2), pp. 18-48
